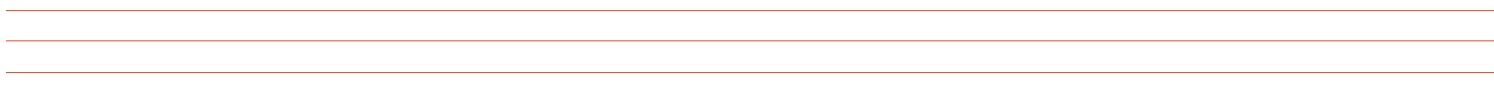

PERUSOPETUKSEN LAATUKRITEERIT

Sisältö

1. JOHDANTO.....	3
2. NÄKÖKULMIA PERUSOPETUKSEN LAATUUN	6
3. LAATUKRITEERIT TYÖKALUKSI PAIKALLISTASOLLE.....	9
3.1. Tavoitteena opetuksen laadun jatkuva kehittäminen.....	9
3.2. LaatuKriteerit opetuksen järjestäjän toiminnan ja talouden kehittämisessä	10
3.3. LaatuKriteerit koulun toiminnan ja talouden kehittämisessä	11
3.4. LaatuKriteerit henkilöstön kehittämisessä	12
4. SUOSITUS PERUSOPETUKSEN LAATUKRITEEREIKSI.....	13
Perusopetuksen laatuKriteereiden viitekehys.....	15
4.1 Rakenteellinen laatu.....	16
I. Taloudelliset resurssit.....	17
II. Henkilöstö.....	19
III. Johtaminen ja toiminnan suunnittelu.....	21
IV. Arviointijärjestelmä.....	23
4.2 Oppilaan kohtaaman toiminnan laatu	25
V. Oppimisympäristö ja toimintakulttuuri	
1. Fyysinen toimintaympäristö	26
2. Osallisuus javaikuttaminen.....	28
3. Hyvinvointi ja turvallisuus.....	30
4. Kodin ja koulun yhteistyö	32
VI. Paikallisen opetussuunnitelman ja tuntijaon toteuttaminen	
5. Opetussuunnitelma	34
6. Tuntijako.....	36
VII. Opetus- ja oppimisprosessit	
7. Opetusjärjestelyt, opetus ja oppilasarviointi	38
8. Oppilaanohjaus	40
9. Oppilashuolto	42
10. Tehostettu-, erityinen tuki ja erityisopetus.....	44
11. Kieli- ja kulttuurivähemmistöt	46
5. KIRJALLISUUSLUETTELO	48
LIITTEET	
Liite 1. Tunnetuimpien laatuJärjestelmien tarkastelu	50
Liite 2. Laadunhallinnan kansainvälinen esittely	57

1. Johdanto

Opetusministeriö on asettanut päätöksellään 8.11.2007 (Dnro 116/040/2007) perusopetuksen laatukriteereitä valmistelevalle ohjausryhmän ja valmisteluryhmän. Pääministeri Matti Vanhasen II hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi ikäluokkien pienentymisestä vapautuvien voimavarojen käyttäminen koulutuksen laadun kehittämiseen. Voimavaroja tullaan suuntaamaan erityisesti perusopetuksen laadun kehittämiseen.

Perusopetuksen kansallisten laatukriteereiden tavoitteena on opetuksen korkean laadun ja monipuolisen tarjonnan turvaaminen sekä opetuksellisten ja sivistyksellisten perusoikeuksien takaaminen lapsille ja nuorille asuinpaikasta, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi tehtävänä on:

- selvittää erilaisten laatujärjestelmien sopivuutta perusopetuksen laadun kehittämiseksi ottaen huomioon kansalliset erityispiirteet,
- laatia ehdotukset perusopetuksen toiminnan laadun kriteereiksi opetuksen järjestäjä- ja koulutasoille,
- tehdä esitys siitä, miten perusopetuksen laatukriteereillä tuetaan perusopetusta koskevien säädösten toteuttamista, koulutuksen laadun kehittämistä ja oppimisen edellytysten parantamista sekä
- esittää arvio perusopetuksen laadun kriteereiden käyttöönoton kustannusvaikutuksista.

Perusopetuksen laatukriteerit on uudenlainen, kansallisella tasolla systemaattisemmin ohjattu työkalu opetuksen laadun kehittämiseen ja koulutuksen paikallisen tason arviointiin. Laatukriteerit muodostavat perusopetuksen laadun määrittely- ja arviointiperusteet. Laatukriteerit siis määrittelevät osaltaan ne tekijät, joiden perusteella toimintaa voidaan analysoida sekä sen millaisena toiminnan odotetaan toteutuvan, jotta se palvelisi toiminnalle asetettuja tavoitteita. Viime mainittu merkitsee sitä, että laatukriteerit mahdollistavat toiminnan arvottamisen.

Perusopetuksen toimintaympäristöön lähivuosina merkittävästi vaikuttavia muutoksia ovat opetuksen järjestämiseen liittyvät rakenteelliset uudistukset kuten kunta- ja palvelurakennemuutos ja siihen liittyvä kuntien valtiosuusjärjestelmän uudistaminen sekä peruspalveluohjelman painoarvon lisääminen. Nämä uudistukset ja lasten ja nuorten sivistyksellisten oikeuksien yhdenvertainen turvaaminen edellyttävät perusopetuksen ohjausjärjestelmän toiminnan vaikuttavuuden lisäämistä toimintalainsäädännöllä sekä tarpeen määrittellä perusopetukselle laadullisia kriteereitä. Tässä tarkastelussa on syytä ottaa huomioon laajempi perheiden hyvinvointia edistävä näkökulma kehitettäessä hallintokuntien välisiä moniammatillisia yhteistyöprosesseja.

Yhteiskunnan vaatimusten kasvaessa vaatimukset opetuksen järjestäjän ja koulun toiminnan laadun suhteen kasvavat vuosi vuodelta. Koulutusta ohjataan lailla ja asetuksilla, mutta vastuu koulujen käytännön laadusta ja sen parantamisesta on opetuksen järjestäjillä ja kouluilla. Tiedolla ohjaamisen merkitys on korostunut, kun koulutuksen järjestämistä määritteleviä säädöksiä on kevennetty ja koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksia toteuttaa tarkoituksenmukaisia ratkaisuja on lisätty. Perusopetuksen laatukriteerit on työkalu, jonka avulla voidaan tuottaa paikallisen tason tietoa perusopetuksen rakenteellisesta ja toiminnallisesta laadusta. Laatukriteerit on uudentyyppinen informaatio-ohjauksen väline, jonka avulla pyritään ohjaamaan perusopetuksen järjestämistä koskevia päätöksiä, mutta jolla ei ole samaa asemaa kuin resurssi- tai lainsäädäntöohjauksella. Perusopetuksen laatukriteerit on suositusluonteinen pitemmän ja lyhyen aikavälin johtamisen väline kouluun ja kuntaan.

Perusopetuksen laatukriteereiden määrittely ja käyttöönotto on tärkeää, kun koulutuksen rahoitusjärjestelmä muuttuu vuoden 2010 alussa. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukana hallinnonalakohtaiset valtionosuudet yhdistetään. Yhdistäminen koskee koulutuksen toimialalla esi- ja perusopetuksen valtionosuuksia ja taiteen perusopetuksen asukaskohtaisia valtionosuuksia. Tavoitteena on huolehtia siitä, että kuntien erilaiset olosuhde- ja palvelutarvetekijät otetaan uudistuksessa riittävästi huomioon ja että yksityisten oppilaitosten toimintaedellytykset turvataan. Lisäksi varmistetaan erityisopetuksen, sairaalaopetuksen ja vammaisten lasten opetuksen, koulukotien ja huostaanotettujen lasten opetuksen rahoitus. Hallituksen keskeiset periaatteet on tarkoitettu julkistaa helmikuussa 2009.

Suomessa koulutusta ohjataan säädösten, taloudellisten resurssien, koulutuksen sisältöjen ja tavoitteiden sekä koulutuksen toteutumisesta saatavan tiedon perusteella. Koulutuksen ohjausjärjestelmä koostuu neljästä julkishallinnollisesta ohjausvälineestä seuraavasti:

- toiminnan perusteiden ohjaus lainsäädännön avulla
- resurssiohjaus talous-, henkilöstö-, tuntijako- ja aloituspaikka- ym. päätöksillä
- sisältöohjaus opetussuunnitelmien ja tutkintovaatimusten avulla
- informaatio-ohjaus koulutuksen tuloksellisuutta ja ohjausjärjestelmän toimivuutta koskevan tiedon avulla.

Hallitusohjelman mukaiset suomalaista koulutusjärjestelmää koskevat keskeiset linjaukset vahvistetaan joka neljäs vuosi valtakunnallisessa koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa (KESU:ssa), joka kattaa kaikki koulutusjärjestelmän tasot perusopetuksesta aikuiskoulutukseen.

Kehittämissuunnitelmassa kuvataan keskeiset perusopetusta koskevat kehittämistavoitteet ja toimintalinjat sekä toimintaedellytysten kehittämiseen, toiminnan tuloksellisuuden seurantaan ja arviointiin liittyvät painopistealueet.

Toinen merkittävä perusopetuksen tavoitteita ja sisältöjä ohjaava asiakirja on kansallinen opetussuunnitelma, jonka perusteella opetuksen järjestäjä laatii paikallisen tason opetussuunnitelman. Opetuksen järjestäjän toiminnan ja talouden suunnittelussa otetaan huomioon lainsäädännön, resurssien ja opetussuunnitelmien asettamat reunaehdot. Paikallisen päätöksenteon tueksi tarvitaan lisäksi tietoa, kuinka koulut onnistuvat perustehtävässään ja mitä rakenteellisia tai toiminnallisia alueita tulee parantaa. Opetuksen järjestäjä laatii vuosittain strategioihin perustuvat toiminnan ja talouden suunnitelmat, joiden mukaisesti kouluissa laaditaan vuosisuunnitelma. Vuosisuunnitelma on koulun tason ohjauksen väline, jonka avulla kootaan koulun toiminnassa ja sen kehittämisessä tarvittava tieto. Vuosisuunnitelma on opetussuunnitelman lisäksi toinen merkittävä koulun toimintaa ohjaava dokumentti.

Arviointijärjestelmän tehtävänä on tuottaa tietoa kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla järjestettävästä koulutuksesta sekä sen kehittämistarpeista. Arviointitietoa tarvitaan myös siitä, millaisia tuloksia julkisten varojen käytöllä on saatu aikaan (Laukkanen 1995, Rajanen 2000, Jakku-Sihvonen 2002). Koulutuksen arviointijärjestelmä jakautuu paikallisella ja kansallisella tasolla tehtävään arviointiin. Paikallisella tasolla opetuksen järjestäjän edellytetään osallistuvan ulkoiseen arviointiin ja toteuttavan systemaattisesti sisäistä arviointia. Paikallisen tason arviointitietoa pyritään linkittämään osaksi alueellista, kansallista ja kansainvälistä arviointitietoa. Kansallisesta koulutuksen arvioinnista vastaa opetusministeriön linjausten mukaisesti koulutuksen arviointineuvosto, opetushallitus ja lääninhallitukset. Jälkimmäisten vastuulla on peruspalveluiden arviointi.

Perusopetuksen laatuKriteerit on keskeinen keino turvata koulutuspalveluiden laatua ja valtakunnallista vertailukelpoisuutta paikallisella tasolla. Perusopetuksen laatuKriteereiden avulla tuetaan opetusta koskevien säännösten toteutumista, oppimisen edellytysten parantamista, edistetään opetus- ja oppimistavoitteiden toteutumista sekä kehitetään opetuksen laatua sekä kansallisella että paikallisella tasolla. Perusopetuksen laatuKriteereillä on myös tärkeä yhteiskuntapoliittinen tehtävä edistää sivistyksellisten oikeuksien toteutumista suomalaisessa koulutusjärjestelmässä.

Perusopetuksen laadun ja laatuKriteereiden kehittämisessä tulee ottaa huomioon tutkimus- ja arviointitieto sekä säädökset. Kasvatuksen, opetuksen ja hyvinvoinnin tutkimustieto muodostaa olennaisen osan siitä tietoperustasta, jolle opetuksen järjestäjän, koulujen toiminnan sekä opetuksen laadun kehittäminen perustuu. Tutkimuksessa käytetään yleisesti opetus-käsitettä siten, että se kattaa laajemmin opettamis-opiskelu-oppimisprosessit. Näin määritellen opetuksen laadun kehittäminen on tarpeen kohdentaa ennen muuta opetukseen, opettamiseen ja oppimiseen sekä niiden yhteiskunnallisiin edellytyksiin.

LaatuKriteerit on väline, jolla luodaan pohjaa tietoon perustavalle päätöksenteolle. Paikallistasolla laatuKriteereitä voidaan hyödyntää laadittaessa pitemmän aikavälin strategisia linjauksia ja tehtäessä koulutusta koskevia päätöksiä. LaatuKriteereiden avulla voidaan arvioida lyhyen ja pitemmän aikavälin kehityskulkuja ja keskustella perusopetuksen laatuun vaikuttavista tekijöistä koulun ja kunnan tasolla. Parhaimmillaan laatuKriteerit voi olla paikallisen koulutuspoliittisen päätöksenteon keskeinen apuväline.

Perusopetuksen laatuKriteereissä kiteytyy koulun ja perusopetuksen kokonaisjohtamisen malli, joka auttaa suhteuttamaan vähemmän oleellisia asioita oleellisiin asioihin ja jonka avulla on helpompi hahmottaa koulun toimintakulttuuriin liittyviä ilmiöitä ja tehtäviä. Monimutkaisissa paikallisen tason arviointi- ja muutosprosesseissa perusopetuksen laatuKriteerit tarjoavat opetus- ja kasvatusalan ammattilaisille tieteelliseen tutkimus- ja arviointitietoon sekä voimassa oleviin säädöksiin perustuvan työkalun, joka auttaa kouluja arvioimaan ja kehittämään joustavasti toimintaansa paikallisella tasolla. Paikallisella tasolla on mahdollista painottaa tilanteen ja tarpeen mukaan perusopetuksen järjestämisessä tärkeiksi koettuja laatuKriteereitä.

Väliraportti jakautuu kahteen osaan: taustoittavaan peruste- luosaan ja laatuKriteerikortteihin. Muistion liitteenä on yhteen- veto keskeisimpien yleisesti tunnettujen laatuJärjestelmien so- veltuvuudesta perusopetuksen laadun kehittämistyöhön. Tämä tarkastelu osoittaa, että standardeihin perustuva ajattelu ja la- tuJärjestelmät soveltuvat joiltakin osin koulun taloudellis-hallin- nollisten prosessien arviointiin ja kehittämiseen. Yksilöllisiä rat- kaisuja edellyttävän inhimillisen kasvun ja vuorovaikutteisten kasvatus- ja opetusprosessien kehittämisessä laatuJärjestelmiä sen sijaan on vaikea suoraan hyödyntää. Muistion toisena liitteenä esitellään eräiden Euroopan maiden laadunhallintatapoja.

2. Näkökulmia perusopetuksen laatuun

Perusopetuksen laatua voidaan määrittää monista eri näkökulmista. Nämä näkökulmat kiinnittyvät toisiinsa perusopetukselle asetetun perustehtävän ja – kysymyksen kautta: kuinka perusopetuksessa onnistutaan tukemaan ja mahdollistamaan perusopetuksen tavoitteiden suuntainen oppiminen? Laatua arvioitaessa painopiste on opetuksen järjestämisen prosesseissa ja niiden kehittämisessä. Laatu-käsite muotoutuu jatkuvasti uudelleen ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa heijastaen yhteiskunnan tilaa, kun arvioidaan toiminnan tuloksia suhteutettuna koulutuksen päämääriin ja tehtäviin. Perusopetuksen laadussa korostuvat opetusprosessit, oppilaskeskeisyys sekä koulun uudistumiskykyisyys.

Perinteinen tapa lähestyä perusopetuksen laatua on tarkastella maailmankuvaa ja käsityksiä sekä arvoja ja poliittisia valintoja, jotka ovat yhteydessä toiminnan laatuun. Opettajan ja oppilaan välisessä vuorovaikutuksessa perusopetuksen yhteiskunnallinen ulottuvuus kiteytyy siten, että opettajan on vastuussa siitä, että hänen toimintansa perustuu sellaisiin käsityksiin, arvoihin ja linjauksiin, jotka ovat virallisorganisaation hyväksymiä ja tavoittelemia.

Taloudelliset resurssit ja niiden käyttö vaikuttavat perusopetuksen laatuun. Taloudellisten resurssien käyttöä tulee arvioida laajasti koko kunnan eri hallintokuntien tuottamien hyvinvointipalveluiden näkökulmista. Olennaista on se, miten resursseja käytetään perusopetukseen liittyvissä hallintokuntarajat ylittävissä prosesseissa. On tärkeää, että opetuksen järjestäjä turvaa laadukkaan esi- ja perusopetuksen, ohjauksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuen. Talousresursseja arvioidaan opetuksen järjestäjän eri käyttötarkoituksiin osoittamien resurssien, oppilaitoksen sisäiseen päätöksentekoon perustuvan resurssien käytön ja erilaisten valtionavustusten sekä täydentävän projektirahoituksen hankkimisen näkökulmista.

Laadukas toiminta on usein myös taloudellista toimintaa. Esimerkki tästä on, että osaava henkilöstö tekee oikeita asioita oikein ja estää mm. syrjäytymistä ja siitä kunnalle aiheutuvia kustannuksia. Toisaalta taas opetuksen ja oppimisen prosessiin liittyy vaikeasti ennakoitavia piilo- ja häiriötekijöitä, joihin yksittäinen koulu tai opettaja ei välttämättä voi vaikuttaa. Oppimisprosessien häiriötekijät aiheuttavat yhteiskunnalle merkittäviä (laatu)kustannuksia, etenkin jos oppija syrjäytyy yhteiskunnasta loppuelämäkseen (Raivola, Valtonen & Vuorensyrjä 2000). Taloudellista perusopetus on silloin, kun resurssit on kohdistettu perusopetukselle asetettujen tavoitteiden kannalta optimaalisesti ja resurssien määrä on tarkoituksenmukainen tuotettujen palveluiden määrän, rakenteen ja organisoinnin kannalta.

Edellä kuvattujen näkökulmien lisäksi perusopetuksen laatua voidaan tarkastella peruste-, toimija- sekä prosessinäkökulmien kautta. Perustenäkökulmalla tarkoitetaan sitä, millaiseen tietoon laatukriteeri tai toiminta perustuu. Tieto voi olla tieteellistä tietoa, kokemusperäistä tietoa eli hyviä käytäntöjä tai esimerkiksi valtuutetun monijäsenisen toimielimen määrittelemä yhteinen tahtotila. Toimijänäkökulmassa perusopetuksen laatua analysoidaan eri toimijoiden ja heidän tehtäviensä kautta. Perusopetuksessa eri toimijoita ovat valtio, opetuksen järjestäjä, koulu, huoltaja, rehtori, opettaja ja oppilas. Prosessinäkökulmassa tarkastelu kohdistuu johtamisen ja toiminnan jatkuvan kehittämisen perusprosesseihin: suunnitteluun, toteutukseen, arviointiin ja toiminnan edelleen kehittämiseen.

mukset ja opiskeluun sitoutuminen. Näitä edistäviä oppimisympäristön piirteitä ovat konstruktivisuus ja kumulatiivisuus, itseohjautuva aktiivisuus, päämääräsuuntautuneisuus ja tavoitteellisuus, tehtävien ja ongelmien autenttisuus sekä yhteistoiminnallisuus (Olkinuora 2005).

Laadukas perusopetus auttaa oppilasta oppimaan paremmin ja nopeammin asetetun tavoitteen suunnassa ottaen huomioon ihmisyden ja inhimillisyyden kehittymisen kannalta tärkeät asiat. Perusopetuksen laadun kehittämisessä oleellista on koulun toimintakulttuurin kehittäminen, uudistumiskyvyn vahvistaminen sekä oppilaan kehitystä ja oppimista edistävien toimenpiteiden tukeminen. Yhteenvetona voidaan todeta, että perusopetuksen laadun rakentumisen taustalla on laaja-alainen laatukäsitys, jossa korostetaan

- kansallisia lähtökohtia ja paikallisen kontekstin huomiointia laadun arvioinnissa,
- opetuksen järjestäjän ja koulujen voimaannuttamista oman toimintansa kehittämisessä,
- koulujen pedagogisista lähtökohdista, -prosesseista ja -edellytyksistä nousevien kehittämistarpeiden tunnistamista ja edelleen kehittämistä ja
- koulujen toiminnallista laatua, lyhyen aikavälin osatouksia eli oppilaiden oppimia tietoja ja taitoja sekä koulutuksen pitkän aikavälin vaikuttavuutta.

3. LaatuKriteerit työkaluksi paikallistasolle

Toiminnan laadun kehittäminen nähdään osaksi jatkuvan kehityksen filosofiaa. Siirtyminen ylläpidon kulttuurista kehittävään kulttuuriin edellyttää jokaisen työntekijän osallistumista laadun kehittämiseen. Opetuksen laatutyössä lähtökohtana on tietoinen kehittämistyö ja sen juurtuminen opetus- ja kasvatustyöhön. Keskeistä on kehittämistyön ankkurointi koulun omaan toimintakulttuuriin. Kehittämistyön jatkumo edellyttää henkilöstön aiempaa voimakkaampaa sitoutumista ja osallistumista toimintaan ja sen päämääriin.

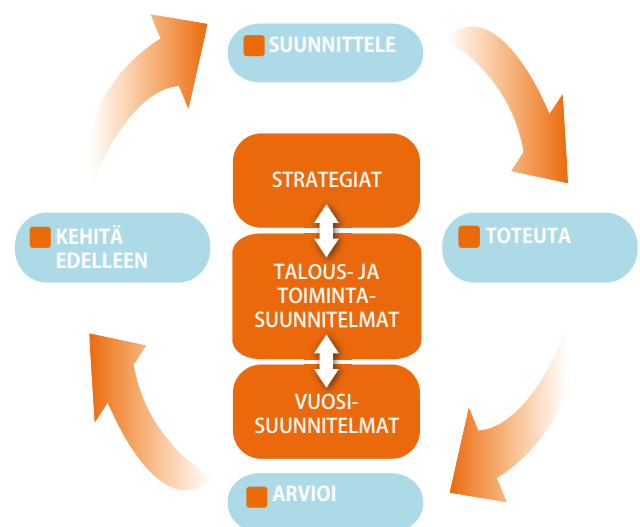
Laadunhallinnan omaksuminen edellyttää kouluilta uudenlaisen näkökulman omaksumista oman työn kehittämiseen. Sisäisen laatuKulttuurin luomisessa painotetaan toiminnan ja toiminnan laadun pitkäjänteistä kehittämistä. Kokonaisvaltaisessa laadun hallinnassa kehitetään toimintaa ja työprosesseja jatkuvan kehittämisen näkökulmasta. Näin koko organisaatio, sen toiminta ja toiminnallinen ympäristö ovat systemaattisen kehittämisen kohteita.

Tasapainoinen onnistuminen edellyttää eri tahojen välistä yhteistyötä ja jatkuvaa keskustelua muutos- ja kehittämistarpeiden yhteensovittamisesta ja niiden priorisoinnista. Opetuksen järjestäjän ja koulun organisaation uudistusprosessit mahdollistuvat, kun yksilön ja yhteisön tarpeita sovitetaan yhteen ja kun tieto tarvittavista toimenpiteistä kulkee molempiin suuntiin kansallisella, paikallisella ja koulun tasolla. Opetuksen laatuKriteeriin perustuva toiminnan arviointi antaa mahdollisuuden luoda keskusteluun ja toiminnan vaikuttavuuden pohdintaan eri tahoja haastavaa arviointi- ja suunnittelukulttuuria. Samoja periaatteita voidaan soveltaa perusopetusta antavissa yksityisissä ja valtion kouluissa.

3.1 Tavoitteena opetuksen laadun jatkuva kehittäminen

Yksi tunnetuimmista laadun kehittämisen malleista on Demingin kehittämä PDCA-menetelmä (plan-do-check-act). Demingin mallia soveltaen opetuksen laadun jatkuva kehittäminen on suunnitelmallinen ja vaiheittainen prosessi, jossa voidaan erottaa suunnittelun-, toteuttamisen-, arvioinnin ja edelleen kehittämisen vaihe.

Opetuksen laadun kehittäminen aloitetaan laatimalla kokonaissuunnitelma tai strategia, jossa kuvataan pitkän ja lyhyen aikavälin tavoitteet ja toimenpiteet/toimenpideohjelmat tavoitteiden saavuttamiseksi. Laatutyön perustana toimii tällöin tavoitteiden ja toimintaympäristön analyysi, jonka perusteella laaditaan opetuksen järjestäjän ja koulun tason toiminnan laadun kehittämistä koskevia suunnitelmia sekä henkilöstön kehittämissuunnitelmia. Tavoitetietoon kuuluvat opetuksen järjestäjän ja koulun vision, mission, arvoja ja toiminta-ajatusta koskeva pohdinta. Kehittämissuunnitelmien taustaksi tarvitaan myös tilannetietoa tai vertailutietoa verokiryhmästä sekä opetuksen järjestäjän ja koulun toimintaympäristön analysointia. Opetuksen järjestäjän ja koulun organisaatiota koskevan analyysin ja henkilöstön osaamista koskevien kartoitusten perusteella päätetään keskeisimmistä toimintalinjauksista, joilla kehittämissuunnitelma toteutetaan (menetelmätieto).

Kuvio 1. Opetuksen laadun jatkuva kehittäminen

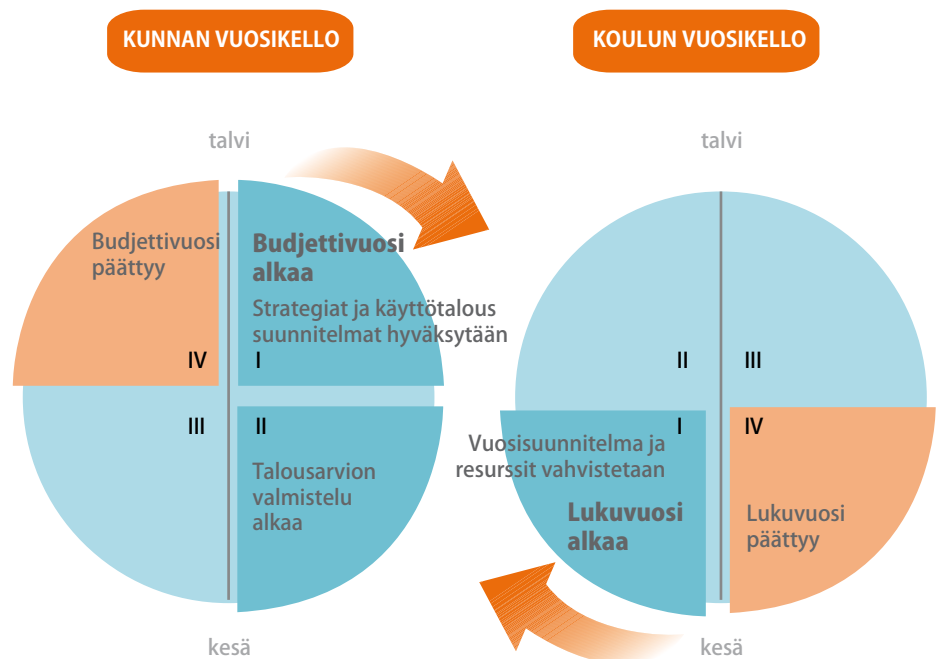
Opetuksen laadun jatkuva kehittäminen edellyttää, että toimintaa ohjaavat asiakirjat ovat linjassa keskenään sekä opetuksen järjestäjän että koulun tasolla. Oleellista on, että suunnitelmia ja linjauksia arvioidaan ja päivitetään jatkuvasti yhteisesti sovitun aikataulun mukaisesti. Kunnan talouden ja toiminnan suunnittelujärjestelmä rytmittää kunnan ja koulun päätöksentekoa. Jotta päätöksentekovaiheessa päättäjillä olisi mahdollisimman hyvä kokonaiskuva opetuksen laadun kehittämisessä tarvittavista toimenpiteistä, on koulujen tuottama opetuksen laatukriteereihin perustuva arviointitieto sisällytettävä osaksi kunnan toiminnan ja talouden suunnittelujärjestelmää järjestelmän edellyttämässä aikataulussa. Näin toimitaan, jos kouluissa tuotetun arviointitiedon perusteella esitetyt kehittämistoimenpiteet halutaan sisällyttää kunnan talousarvioon tai taloussuunnitelmaan.

Kaikkea koulutasolla tuotettua arviointitietoa ei kuitenkaan dokumentoida osaksi kuntatason suunnittelujärjestelmiä, koska koulujen lukuvuosittaiset arviointi- ja kehittämistarpeet voivat vaihdella. Laadun kehittämisessä tarvitaan kuntatasolla määriteltyjen kaikille kouluille yhteisten arviointikohteiden lisäksi myös koulukohtaisia arviointikohteita ja tietoa opettajien omasta työstä nousevista kehittämistarpeista. Kehittämissuuntautunut koulu tekee systemaattiseen sisäiseen arviointiin perustuvaa laadunkehittämistyötä jatkuvasti. Toimintatapojen muutos ei välttämättä maksa mitään.

3.2 Laatukriteerit opetuksen järjestäjän toiminnan ja talouden kehittämisessä

Kaikille kunnille yhteinen toiminnan ja talouden suunnittelua määrittävä reunaehto on kalenterivuositain mitoitettu tilikausi, jota noudatetaan myös opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Koulun lukuvuosi rytmittyy lukuvuosittain ja on siten eri kuin tilikausi. Tämä seikka vaikuttaa opetuksen toiminnan ja talouden suunnitteluun ja päätösten toimeenpanoaikatauluun. Suunnittelujärjestelmän ja sen päätöksentekoaikataulun tuntemus on oleellista opetuksen laadun jatkuvassa kehittämisessä, jotta kehittämistyössä säilyy pitkäjänteisyys ja päämäärätietoisuus.

Mikäli laatukriteereihin perustuva kouluista kerättävä vertailukelpoinen arviointitieto ja tulosten perusteella esitettävät toimenpiteet halutaan saattaa osaksi kuntatason suunnittelujärjestelmiä, on noudatettava kunnan vuosikellon mukaista aikataulua. On kuitenkin huomattava, että laadun kehittäminen ei ole pelkästään vuosikellon mukaan etenevää toimintaa, vaan se voi sisältää lyhyempiä ja pitempiä syklejä tai pienimuotoisempia alue- tai koulukohtaisia toimenpiteitä.

Kuvio 2. Kunnan ja koulun toiminnan ja talouden suunnittelun vuosikellot

Arviointitieto kerätään ja analysoidaan koulussa. Koulun henkilöstö keskustelee arviointituloksista ja tekee käytyjen keskusteluiden perusteella yhteisen kirjallisen esityksen tarvittavista toimenpiteistä. Kaikista kouluista saatu arviointitieto dokumentoidaan ja analysoidaan keskitetysti opetuksesta vastaavan hallintokunnan toimesta helmi-maaliskuussa. On tärkeää, että arviointituloksista keskustellaan opetuksen kaikilla tasoilla ja linjataan yhteinen esitys poliittisille päätöksentekijöille kunnan opetustoimessa tarvittavista toimenpiteistä.

Opetuksen laadun arviointitulokset ja kehittämisehdotukset tulisi saada huhti-toukokuussa lautakuntakäsittelyyn, jotta arviointitulosten perusteella esitettävissä toimenpiteissä voidaan ottaa huomioon seuraavan talousarviovuoden suunnitteluohjeet. Kesällä lautakunnat valmistelevat talousarviota ja kolmevuotista taloussuunnitelmaa. Kunkin hallintokunnan talousarvioehdotukset käsitellään yhteiseminaareissa syys-lokakuussa. Kunnan strategialinjaukset sekä talousarvio ja kolmevuotinen taloussuunnitelma vahvistetaan marraskuussa. Hallintokunnat alkavat valmistella vuodenvaihteessa strategioiden ja käyttötaloussuunnitelman hyväksymistä käsittelevää lautakunnan kokousta.

Edellä kuvatun suunnitteluajataulun mukaisesti esimerkiksi tammikuussa 2008 kerätyn arviointitiedon perusteella tehdyt talousarviopäätökset näkyvät koulun arjessa aikaisintaan elokuussa 2009, koska koulun toiminta on suunniteltu lukuvuosittain ja kunnan resurssit on kytketty kalenterivuositain jaksottuvaan tilikauteen. Käytännössä muutokset koulun työjärjestykseen voidaan tehdä kunnan tilikauden puolella välissä lukuvuoden alusta vahvistetun vuosisuunnitelman mukaisesti.

Hallintokunnassa voidaan priorisoida strategian painopistealueiden mukaisesti 3-vuotisen taloussuunnittelukauden aikana toteutettava perusopetuksen laadun arviointi siten, että kaikissa kouluissa arvioidaan mahdollisimman samanaikaisesti samoja arviointikohteita perusopetuksen laatukriteereiden pohjalta. Opetuksesta vastaava hallintokunta voi tehdä linjauksen, että koulujen arviointitoiminta ja arviointisuunnitelma nivotaan osaksi koulun vuotuista suunnitelmaa ja että koulujen tuottama arviointitietoa hyödynnetään systemaattisesti kuntatasolla toiminnan ja talouden suunnittelua koskevassa päätöksenteossa. Arviointituloksista tulee keskustella kaikilla päätöksenteon tasoilla. Keskustelevan arviointikulttuurin luominen edellyttää yhteistä eri tahojen keskustelufoorumia, aikaa keskustella ja tulkintaa saatujen arviointitulosten perusteella tehtävistä toimenpiteistä. Parhaimmillaan paikallisen tason arvioinnissa pystytään priorisoimaan yhteiset kehittämistarpeet eri kouluasteiden yhteisen pohdinnan ja neuvottelujen tuloksena.

Paikallinen arviointi edellyttää arviointitiedon systemaattista dokumentointia, jotta voidaan seurata opetuksen laadun kehittämistä koskevia toimenpiteitä ja aikaansaatuja tuloksia. Laatukriteereiden perusteella tehtävä perusopetuksen laadun arviointi ja sen toteutus kuntatasolla on hyvä kuvata koulutuksen paikallisen tason arviointisuunnitelmassa.

3.3 Laatukriteerit koulun toiminnan ja talouden kehittämisessä

Perinteisesti oppilasarviointi ja koulun toiminnan itsearviointi ovat ajoittuneet lukuvuoden loppuun. Joissakin kouluissa edellisen lukuvuoden itsearviointi on voinut ajoittua vasta seuraavan lukuvuoden alkuun. Koulun toimintaa koskevan arviointitiedon nivottaminen mahdollisimman ajantasaisesti osaksi kunnallista päätöksentekoa ja toiminnan ja talouden suunnittelujärjestelmää edellyttää, että itsearviointitietoa kerätään kouluissa systemaattisesti lukuvuoden alusta alkaen.

Keskeinen koulun toiminnan ja talouden suunnittelun työkalu on koulun vuosisuunnitelma. Se on opetussuunnitelman lisäksi keskeinen koulun toimintaa ohjaava asiakirja, jossa kuvataan mm. lukuvuoden kokonaissuunnittelua, koulun työjärjestys, toiminnan resursointi ja lukuvuoden toiminnalle asetetut kehittämistavoitteet. Koulun vuosisuunnitelmaan voidaan liittää koulun arviointisuunnitelma, josta käy ilmi kuntatason ja koulutason lukuvuoden arviointikohteet, arviointikriteerit, arviointimenetelmä, arviointiaikataulu, arviointitiedon koontitapa ja arvioinnin toteutuksen vastuuhenkilö(t). Useissa kouluissa arviointitoiminnasta vastaa rehtorin lisäksi koulun suunnitteluryhmä tai erikseen nimetty arvioinnin vastuuhenkilö.

Koulun arviointitoiminnan rytmittäminen kunnan strategian ja toiminnan ja talouden suunnittelun aikataulujen mukaisesti vaatii hyvää ennakkosuunnittelua ja systemaattista pitkäjänteistä keskustelua arviointikulttuuria koulussa ja koulujen välillä. Koulujen arviointituloksia raportoidessa tulisi pystyä vastaamaan seuraaviin tyypillisesti kunnan strategista suunnittelua ohjaaviin kriittisiin menestystekijöitä koskeviin kysymyksiin:

- jotta onnistumme, miltä meidän tulisi näyttää opetuksen järjestäjän toiminnasta ja taloudesta päättävän valtuuston näkökulmasta?
- jotta onnistumme, miltä meidän tulisi näyttää koulutuspalvelun käyttäjistä eli oppilaiden, heidän huoltajiensa ja sidosryhmien näkökulmasta tarkasteltuna?
- jotta onnistumme, mitä meiltä edellytetään ja odotetaan ja miten me itse opetus- ja kasvatustalouden ammattilaisina haluamme toimia?
- jotta onnistumme, millaista toimintamme tulisi olla opetusta ja kasvatusta koskevien säädösten sekä tutkimus- ja arviointitiedon perusteella arvioituna?

Koulussa tarvitaan perusopetuksen laatuksiteereihin perustuvaa arviointitietoa kuntapäätäjien, oppilaiden ja heidän huoltajiensa, koulun sidosryhmien sekä opetustoimen henkilöstön näkökulmista. Oleellista on ymmärrettävässä muodossa olevien tavoitteiden asettaminen, joiden perusteella toiminnassa onnistumista on mahdollista arvottaa ja arvioida.

3.4 Laatuksiteerit henkilöstön kehittämisessä

Henkilöstöresurssit ovat noin 70–80 % opetustoimen vuosibudjetista. Taloudellisinkin kriteerein arvoitettuna henkilöstö on merkittävin toiminnan laadun ylläpitäjä ja opetuksen jatkuvan kehittämisen voimavara. On tärkeää, että henkilöstö on tietoinen perusopetuksen strategisista painopistealueista, toiminnalle asetetuista pitemmän ja lyhyen aikavälin tavoitteista ja tavoitteissa onnistumisesta.

Opettaja on opettamisen ytimessä, sillä hän kohtaa joka päivä useita erilaisia oppijoita ja voi merkittävästi omalla toiminnallaan edesauttaa oppilaiden oppimista. Oppilasarviointiin lisäksi opettajilta odotetaan aktiivista otetta niin kansallisella, paikallisella kuin koulun tasolla toteutettavaan arviointiin. Kokonaisuutta tarkasteleva arviointitoiminta vaatii kykyä määritellä toiminnan tavoitteet ja perustella toiminnan tulokset omassa toimintaympäristössään. Uudistuvuus arviointiajattelussa edellyttää jatkuvaa oman toiminnan itsearviointia. Ennen lukuvuoden päättymistä jokaisen opettajan tulee olla tietoinen, onko koulu saavuttanut lukuvuodelle asettamansa tavoitteet ja mitkä ovat seuraavan lukuvuoden kehittämisaalueet kunnan, koulun ja luokan tasolla.

Hyvä työnantaja huolehtii työntekijöiden hyvinvoinnista ja osaamisesta sekä mahdollistaa heidän ammatillisen kehittymisen työn vaatimusten mukaisesti. Hyvään henkilöstöpolitiikkaan kuuluu pitkäjänteinen strategialähtöinen henkilöstösuunnittelu, työhyvinvoinnista huolehtiminen ja yksilön sekä työyhteisön samansuuntaisen kehityksen varmistaminen. Keskeinen johtamisen ja kehittämisen väline koulun tasolla on rehtorin ja opettajien väliset kehityskeskustelut, joiden avulla rehtori saa myös tietoa henkilöstön osaamisen kehittämistarpeista ja työhyvinvoinnista. Kehityskeskusteluiden perusteella voidaan laatia henkilökohtaiset kehittämissuunnitelmat, jotka antavat ryhtiä yksittäisen opettajan täydennyskoulutukseen elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti. Ammatillista kehittymistä voidaan tukea täydennyskoulutuksen, mutta myös itsearvioinnin ja yhteisöllisten oppimisprosessien avulla.

4. Suositus perusopetuksen laatukriteereiksi

Kriteerit ensisijaisesti vastaavat kysymykseen millaista toiminnan tulisi olla. Toiminnasta etsitään keskeiset "laatutekijät" eli olennaisimmin toimintaan ja lopputulokseen yhteydessä olevia tekijöitä ja kuvataan nämä arvottamisen perustaksi. Lähtökohtana on myös se, että perusopetuksen laatukriteerit läpäisevät opetuksen ohjausjärjestelmän eri tasot ja laatukriteereiden seuranta asemoidaan opetuksen järjestäjä- ja koulutasolle. Tämä merkitsee laatukriteereiden tulkintojen vaihtelua perusopetusta koskevan hallinnon tasoilla esimerkiksi opetuksen järjestäjän ja koulujen tasoilla.

Perusopetuksen laatukriteerit tarjoavat yhteismitallisen kehyksen tarkastella ja mahdollisuuden arvioida koulutuksen järjestämistä ja siinä tehtävässä onnistumista sekä kansallisella että paikallisella tasolla. On tärkeää, että perusopetusta koskeva käsitteistö ja arviointikriteerit on koottu yhtenäiseksi kokonaisuudeksi ja kuvattu yleistajuisesti. Yhteinen kieli ja käsitteet muodostavat tärkeän pohjan keskusteltaessa ja kehitettäessä koulutusta eri sidosryhmien välisenä yhteistyönä niin paikallisella kuin kansallisella ja kansainväliselläkin tasolla.

Laatukriteerit antavat jäsennellyn kokonaiskuvan ja keskeiset käsitteet perusopetuksen laatuun yhteydessä olevista seikoista opetuksen järjestäjälle, koululle, koulun sidosryhmille, rehtorille, opettajalle ja oppilaan huoltajalle. Laatukriteereiden avulla voidaan osoittaa koulun toiminnan kehittämistarpeita ja onnistumisalueita. Yhteismitallisuus antaa myös mahdollisuuden tuottaa ja dokumentoida laajamittaisesti vertailukelpoista arviointitietoa eri toimijoiden toiminnan laatua koskevista näkemyksistä, mikä hyödyttää koulutusta koskevaa suunnittelua ja päätöksentekoa.

Lähtökohtana perusopetuksen arvopohja, voimassa olevat säädökset ja tutkimustieto

Laatukriteereiden määrittelyn keskeisenä lähtökohtana voidaan pitää opetukseen yhteydessä olevien rakennetekijöiden ja toiminnan laadun tarkastelua suhteessa perusopetukselle asetettuihin tavoitteisiin. Perusopetusta säätelevät säädökset ja toiminnalle asetetut tavoitteet perustuvat yhteiskunnan määrittämiin ja legitimoimiin arvoihin. Perusopetuksen lähtökohtana ovat säädöksissä ja niiden nojalla annetuissa määräyksissä määritellyt opetuksen järjestäjän ja koulun toimintaa velvoittavat normit ja arvot.

Valtakunnalliset säädökset ja määräykset ja paikalliset perusopetusta koskevat päätökset muodostavat perusopetusta ohjaavan kokonaisuuden. Nämä säädökset ja määräykset ovat perusopetuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (tuntijako), esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Paikallisia päätöksiä ovat opetuksen järjestäjän hyväksymä opetussuunnitelma ja opetussuunnitelmaan perustuva perusopetusasetuksen 9 §:n mukainen vuosittainen suunnitelma ja muut toimintaa ohjaavat asiakirjat kuten toiminta- ja taloussuunnitelmat ja strategiat.

Perusopetuksen arvopohjana ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Perusopetus edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista.

Perusopetuksella on sekä kasvatus- että opetustehtävä. Opetuksen ja kasvatuksen tavoitteena on tukea kasvua ihmisyhteön ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetuksen tulee antaa oppilaille perusta laajaan yleissivistykseen sekä aineksia ja virikkeitä maailmankuvan avartumiseen ja syvenemiseen. Perusopetuksen paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennetaan opetuksen perustana olevia arvoja siten, että ne välittyvät opetuksen tavoitteisiin ja sisältöihin sekä jokapäiväiseen toimintaan. On olennaista, että perusopetuksen arvoperustaisuus on tiedostettu ja kaikkien arvioitavissa. Olennaista on myös se, kuinka näiden tekijöiden avulla voidaan tukea perusopetusta koskevien säädösten toteutumista, opetuksen ja opettamisen laadun sekä oppimisen edellytysten kehittymistä.

Perusopetuksen laatuksiteereiden viitekehyksessä laatua jäsenetään rakenteelliseen laatuun ja toiminnan laatuun. Rakenteellinen laatu kuvastaa ulkoisia olosuhteita eli ns. laadun kehittämisen kehystekijöitä. Toiminnan laatu kuvaa oppilaan kokeman toiminnan laatua. Lähestymistapaa voidaan kuvata seuraavasti:

Rakenteellinen laatu

Perusopetuksen laadun kehittämisen kehystekijät muodostavat perustan toiminnan laadun kehittämiseksi. Laadun kehittämisen kehystekijät on ryhmitelty taloudellisia resursseja, ammattitaitoista henkilöstöä, johtamista ja toiminnan suunnittelua sekä arviointi-, seuranta-, ja palautejärjestelmää koskeviin osa-alueisiin.

Rakenteellista laatua määrittävät perusopetuksen laadun kehittämisen kehystekijät on ryhmitelty kahteen perustasoon. Koulutuspoliittisesti määrittyvät ja kansallisesti säädeltävät seikat vaikuttavat paikallisella tasolla tapahtuvaan opetuksen järjestäjän ja koulujen toimintaan ja toiminnan suunnitteluun.

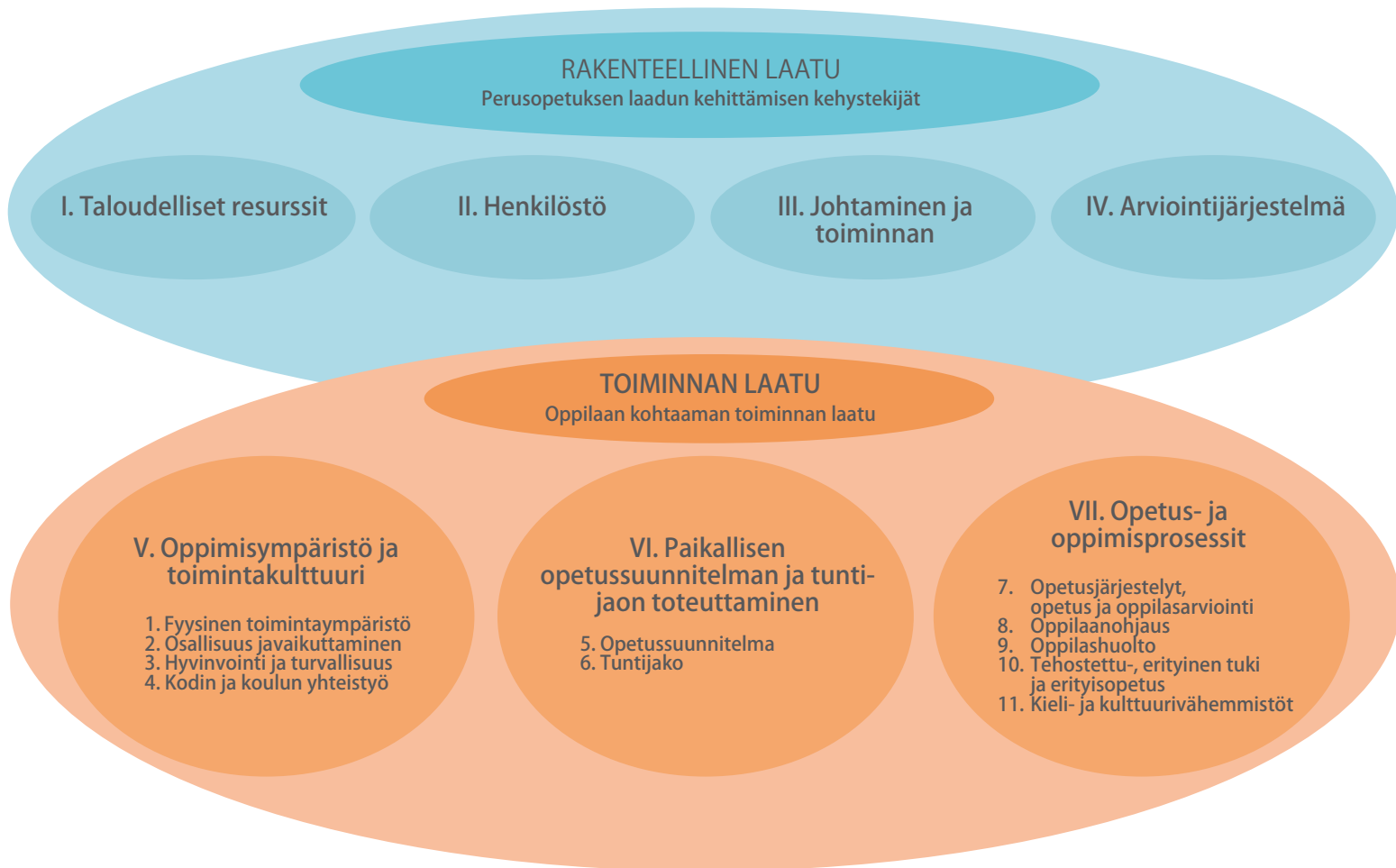
Toiminnan laatu

Oppilaan kohtaaman toiminnan laatu muodostuu toimintaa (opetusta ja opettamista) suuntaavista laatu-tekijöistä, jotka on ryhmitelty oppimisympäristöä ja toimintakulttuuria, paikallisen opetussuunnitelman ja tuntijaon toteuttamista sekä opetus- ja oppimisprosesseja koskeviin osa-alueisiin. Laatu-tekijöitä on yhteensä 11 kappaletta.

Jokaisesta laadun osa-alueesta on kehitetty laatu-kortti, joka muodostuu kuvausosasta ja kriteeriosasta. Kuvausosassa määritetään kulloisenkin laadun osa-alueen laatua ilmentävät ominaispiirteet eli niitä vastaavat laatu-tekijät. Kuvauksessa pyritään osoittamaan laatu-tekijöiden tutkimusperustaisuus ja kiinnittämään laatu-tekijät perusopetuksen ohjaus- ja suunnittelujärjestelmään. Kuvausosa sisältää myös kyseisten laatu-tekijöiden laadun kehittämistä tukevia kysymyksiä ja niihin liittyvät keskeiset säädösviitteet. Laadun kehittämistä koskevat kysymykset auttavat työyhteisöä tunnistamaan toiminnan laadun kehittämisen kannalta olennaisia kehittämistarpeita ja onnistumisen alueita.

Kriteeriosa määrittää kuvaukseen perustuen perusopetuksen laatu-kriteerit opetuksen järjestäjän ja koulun tasolle. Opetuksen järjestäjä ja koulu vertaa toimintaansa suhteessa laatu-korteissa määriteltyihin laatu-tekijöihin ja päätyy tältä perustalta arvioon toimintansa laadusta sekä pohdintaan tarvittavista kehittämistoimenpiteistä. Seuraavassa kuvataan perusopetuksen laatu-kriteereiden viitekehys yksityiskohtaisesti.

Perusopetuksen laatukriteereiden viitekehys

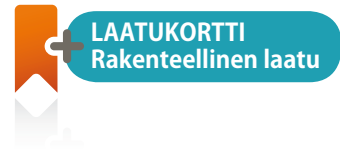

Kuvio 3. Perusopetuksen laatukriteereiden viitekehys

4.1 Rakenteellinen laatu

- I. Taloudelliset resurssit
- II. Henkilöstö
- III. Johtaminen ja toiminnan suunnittelu
- IV. Arviointijärjestelmä

I. Taloudelliset resurssit

LAADUN KEHITTÄMISEN KYSYMYKSIÄ

1. Miten opetuksen järjestäjän strategia ja toiminnan ja talouden suunnitelmat ovat linjassa keskenään? Miten toiminnan ja talouden suunnittelussa otetaan huomioon perusopetuksen arviointitulokset?
2. Millaisia vaikutuksia perusopetuksen arvioinnilla on ollut opetuksen järjestäjän strategiaan valintoihin ja taloussuunnitteluun?

LAATUTEKIJÄN KUVAUS

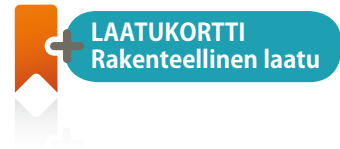
● Koulutusta ohjataan lainsäädännön, opetus-suunnitelmien ja tutkintojen valtakunnallisten perusteiden, koulutuksen arvioinnin ja erilaisen tiedolla ohjauksen lisäksi koulutuksen rahoitus-järjestelmien avulla. Koulutuksen kustannuksista vastaavat valtio ja kunnat. Perusopetuksen käyttökustannuksiin myönnetään valtionosuutta. Opetuksen järjestäjä (kunta) vastaa opetuksen kustannuksista siltä osin, kun valtionosuus ei niitä kata.

● Opetuksen talouden näkökulmasta perusopetus on investointi tulevaisuuteen. Perusopetuksen kustannusten kehitykseen vaikuttavat oleellisesti muutokset oppilasmäärissä. Kustannukset vaihtelevat kunnittain ja kouluittain. Koulujen resurssit päätetään paikallisesti. Kustannuseroja voidaan selittää rakenteellisilla tekijöillä, kuten kouluverkolla, koulumatkojen pituudella, opetusryhmien koolla, erityisopilaiden määrällä, kiinteistöjen määrällä ja kunnolla, ruokahuollon järjestelyillä sekä opettajien palkkarakenteella.

● Opetuksen järjestäjä vastaa, että koulutusresurssit on kohdistettu koulutukselle asetettujen tavoitteiden kannalta optimaalisesti ja resurssien määrä on riittävä tuotettujen koulutuspalveluiden määrän, laadun ja palvelutuotannon rakenteen sekä organisoinnin kannalta. Toiminnan taloudellisuus on tärkeää myös tehokkuuden ja vaikuttavuuden kannalta.

● Koulujen tarkastelu taloudellisina yksikköinä on tärkeää taloudellisen ohjauksen vuoksi. Koululta talousyksikkönä edellytetään itseohjautuvuutta ja oman toiminnan tulokellisuuden sekä erityisesti taloudellisuuden ja tehokkuuden arviointia.

● Koulun toiminnasta vastaava rehtori vastaa myös koulun taloudesta. Talousarvion seurannan sekä talouden kokonaiskuvan hallinta ovat keskeisiä. Talouden johtamiseen ja hallintaan liittyvä täydennyskoulutus tukee rehtorien taloustaitoja.

I. Taloudelliset resurssit

LAATUKRITEERIT

Opetuksen järjestäjä ja koulun johto:

- Perusopetukselle suunnatut taloudelliset resurssit takaavat perusopetusta koskevan lainsäädännön ja opetussuunnitelman mukaisen opetuksen jokaiselle oppilaalle jokaisena koulupäivänä,
- koulutusresurssit on kohdistettu koulutukselle asetettujen tavoitteiden kannalta optimaalisesti ja resurssien määrä riittävä tuotettujen koulutuspalveluiden määrän ja palvelutuotannon rakenteen ja organisoinnin kannalta,
- toiminnan ja talouden suunnittelussa lähtökohtana ovat pedagogiset näkökulmat eli oppimista edistäviä ratkaisuja on painotettu.

TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

- opetuksen järjestäjän talous- ja toimintasuunnitelmat
- koulun vuosisuunnitelma
- systemaattinen taloudellisten tunnuslukujen seuranta ja vertailu,
- opetuksen järjestäjän ylläpitämä arviointijärjestelmä,
- arviointikeskustelu perusopetuksen arviointituloksista ja tarvittavista taloudellisista painopiste-alueista vuosibudjetoinnissa
- kehityskeskustelut.

II. Henkilöstö

LAADUN KEHITTÄMISEN KYSYMYKSIÄ

1. Miten opetustoimen henkilöstön rakenne ja määrä turvaa opetuksen toteutumista?
2. Miten opetushenkilöstön osaaminen ja kehittämistarpeet tunnistetaan ja miten ne otetaan huomioon?
3. Miten henkilöstön kehittymistä tuetaan?
4. Miten henkilöstön työhyvinvointia edistetään?

LAATUTEKIJÄN KUVAUS

● Kelpoisuussäännökset täyttävä ja pätevä sekä kunkin koulun toiminnan tarpeita vastaava opetushenkilöstö ja muu henkilöstö on laadukkaasti opetuksen ja sen kehittämisen tärkeä voimavara. Henkilöstön muodostavat perusopetuksen johto ja rehtorit, opettajat sekä opinto-ohjaajat ja muut opetuksen tukipalveluissa työskentelevät henkilöt.

● Rehtoreiden ja opettajien virkojen määrä muodostuu opetustuntien ja muiden opettajille kuuluvien työtehtävien edellytysten mukaisesti. Riittävä määrä kelpoisuusvaatimuksen täyttäviä luokanopettajia, aineenopettajia, erityisopettajia, erityisluokanopettajia sekä oppilaanohjaajia sekä koulun tukitehtävissä työskentelevää henkilöstöä mahdollistaa opetuksen toteuttamisen opetussuunnitelman edellytysten mukaisesti. Ajantasaisen henkilöstösuunnitelman avulla ennakoidaan opettajatarpeita. Työnantaja pyrkii pidempiaikaisiin virka- ja työsuhteisiin. Määräaikaisen henkilöstön asemaan tulee kiinnittää erityistä huomiota. Pätevien sijaisten saaminen varmistetaan.

● Opetuksen järjestäjä päättää laatua ja työkykyä edistävästä henkilöstöpoliittisista linjauksista esimerkiksi osana kunnan henkilöstöstrategiaa. Henkilöstön kehittämissuunnitelman osana laaditaan henkilöstön koulutussuunnitelma, josta sovitaan työnantajan ja työntekijöiden välisissä kehityskeskusteluissa.

● Opetushenkilöstölle on tarjolla uusimpaan kasvatustieteelliseen tutkimukseen perustuvaa didaktista ja pedagogista koulutusta. Opetushenkilöstön ammattitaidon ylläpitämisessä sekä osaamisen kehittämisessä on keskeisenä lähtökohtana henkilön oma halu kehittyä työssään. Vastuu opetustoimessa työskentelevän henkilöstön osaamisen kehittämisestä ja ylläpitämisestä on työnantajalla ja henkilöstöllä. Henkilöstökoulutukseen osallistumiseen vaikuttavat ratkaisevasti työnantajan tuki ja taloudelliset järjestelyt. Työnantajan järjestämää täydennyskoulutusta ovat muun muassa perehdyttämiskoulutus, virka- tai työsuhtesopimukseen kuuluva koulutus sekä muu vastaava koulutus, jolla tuetaan koulu yhteisön kehittymistä.

● Henkilöstön ja johdon välinen vuorovaikutus tukee osaamisen jakamista ja uusien toimintatapojen omaksumista. Työyhteisön oppimista tuetaan myös koko työyhteisöä hyödyntävissä kehittämissuunnitelmissa ja mentoroinnin avulla.

II. Henkilöstö

LAATUKRITEERIT

Opetuksen järjestäjä ja koulu:

- Opetustoimen henkilöstön rakenne, määrä ja osaaminen vastaavat kunkin koulun toiminnan tarpeita,
- henkilöstön kehittäminen on suunnitelmallista,
- ajantasaisen henkilöstösuunnitelman avulla on varauduttu tulevaisuuden opettajatarpeisiin,
- pysyvät tehtävät täytetään vakituudessa virka- tai työsuhteessa olevalla henkilöstöllä,
- opetushenkilöstön työn tukena ovat tarjolla kouluterveydenhuollon ja sosiaalitoimen riittävät ja vähintään sosiaali- ja terveysministeriön antamien suositusten mukaiset palvelut,
- henkilöstölle on perehdyttämiskoulutusta ja mahdollisuudet oman ammattitaitonsa aktiiviseen ylläpitämiseen ja kehittämiseen,
- henkilöstön työhyvinvointi on jatkuvan seurannan ja kehittämisen kohteena

TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

- Kunnan henkilöstöstrategia
- Koulutus- ja kehittämissuunnitelmat
- Työnantajan ja työntekijän väliset kehityskeskustelut
- Koko työyhteisöä hyödyntävät osaamisen kehittämisohjelmat
- Opettajien tehtäväkuvaukset
- Henkilökohtaisten työsuoritusten arviointi

III. Johtaminen ja toiminnan suunnittelu

LAADUN KEHITTÄMISEN KYSYMYKSIÄ

1. Miten koulun johtajuutta tuetaan ja kehitetään? Miten eri johtamistehtävissä olevat saavat palautetta toiminnastaan?
2. Miten toiminnan suunnittelu ja johtaminen tukevat perustehtävän toteuttamista?
3. Miten koulujen toiminnan suunnittelu on yhdistetty opetuksen järjestäjän (kunta) johtamiseen ja toiminnan suunnitteluun?

LAATUTEKIJÄN KUVAUS

- Opetuksen järjestäjällä on vastuu koulutuksen toteutuksesta. Toiminnan johtaminen ja suunnittelu muotoutuvat paikallisesti hallinto-, toiminta- tai johtosäännön pohjalta kansallisen lainsäädännön ja normien asettamissa puitteissa.
- Opetustoimen ja koulun johdon keskeisenä tehtävänä on edistää perusopetuksen arvopohjan sekä koulun perustehtävän toteutumista sekä luoda hyvät ja tasapuoliset edellytykset opettamiselle ja oppimiselle. Johtamiseen kohdistuvat odotukset liittyvät toiminnan perustana olevien arvojen lujittamiseen, ilmentämiseen ja arvotietoisuuden vahvistamiseen, tavoitteiden selkeyttämiseen ja yhteisen kehittämissuunnan toteuttamiseen. Johtamisessa keskeistä on yhteisön vahvuuksien ja kehittämishaasteiden tunnistaminen, itsearvioinnin vahvistaminen sekä pedagogiikan kehittämiseen suuntautuva johtaminen.
- Henkilöstön rekrytointi, osaamisen kehittäminen, kannustava, osallistava ja vuorovaikutteinen toimintatapa, luottamuksen rakentaminen ja keskeisten sidosryhmien kanssa tehtävä aktiivinen yhteistyö ovat tärkeitä johtamiseen kuuluvia tehtäväalueita.
- Talouden johtamisen kannalta keskeisiä kysymyksiä ovat toiminnan tarpeiden ja käytettävissä olevien resurssien tunnistaminen, yhteensovittaminen sekä resurssien tarkoituksenmukainen kohdentaminen. Riittävän pitkäjänteinen talouden ja toiminnan suunnittelu luo pohjan perusopetuksen johtamiselle ja kehittämiselle.
- Perusopetusta koskevat suunnitelmat kytkeytyvät kunnan strategioihin ja suunnitelmiin. Perusopetuksen suunnitelmien laadukkuudesta ja toteutumisesta vastaa kunnan ja opetustoimen johto ja koulussa toiminnasta vastaava rehtori ja johtamisen delegointipäätöksien mukaiset vastuulliset henkilöt. Koulun johto tarvitsee myös ajantasaista tietoa valtakunnallisista koulutuspolitiikan tavoitteista ja kehittämislinjauksista, jotta paikallinen työ voi osaltaan toteuttaa kansallisia linjauksia ja osallistua niiden rakentamiseen.

III. JOHTAMINEN JA TOIMINNAN SUUNNITTELU

LAATUKRITEERIT

Opetuksen järjestäjä ja koulu:

- Opetuksen järjestäjällä on rakenteet ja menettelytavat, joiden avulla tuetaan opetustoimen ja koulun johtamista sekä hyvän hallinnon toteutumista,
- opetustoimea ja koulua koskevat strategiat ja suunnitelmat on laadittu, johto ja henkilöstö on sitoutunut niiden toteuttamiseen ja niiden vaikutuksia seurataan suunnitelmallisesti,
- koulun rehtorin ja henkilöstön toimenkuvat on selkeästi määritelty ja pedagogiselle johtajuudelle on riittävästi aikaa,
- koulun johto luo asianmukaiset edellytykset opettamiselle ja oppimiselle yhteistyössä opettajien, oppilaiden ja huoltajien kanssa.

TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

- Kunnan toiminta- ja taloussuunnitelma sekä niiden osasuunnitelmat ja toimintakertomukset (ml. lautakuntien toimintasuunnitelmat ja – kertomukset)
- Hallinto-, toiminta- ja johtosääntö
- Koulukohtainen vuosittainen työsuunnitelma
- Itsearviointiin liittyvät suunnitelmat ja arvioinnit
- Kehitys- ja tuloskeskustelut
- Johtamiskäytännöt
- Perehdyttäminen ja mentorointi
- Johtamiskäytännöt jaetun ja osallistavan johtamisen kehittämiseksi

IV. Arviointijärjestelmä

LAADUN KEHITTÄMISEN KYSYMYKSIÄ

1. Miten varmistetaan opetuksen järjestäjän (kunta) arviointitoiminnan suunnitelmallisuus ja se, että arviointi tuottaa kehittämistä tukevaa tietoa?
2. Miten opetuksen järjestäjän ja koulun arviointia kehitetään ja miten sen tuottamaa tietoa käytetään opetuksen kehittämisessä sekä toiminnan ja talouden suunnittelussa?
3. Miten opetuksen järjestäjän ja koulujen arviointiosaamista kehitetään?

LAATUTEKIJÄN KUVAUS

- Koulutuksen arvioinnin tavoitteena on turvata perusopetuslain tarkoituksen toteuttamista, tukea koulutuspoliittista päätöksentekoa, koulutuksen kehittämistä kansallisella ja paikallisella tasolla sekä parantaa oppimisen edellytyksiä. Perusopetuksen arviointi-, seuranta ja palautejärjestelmä muodostuu opetuksen järjestäjän ja koulujen itsearvioinnista, perusopetuksen tuloksellisuuden arvioinnista ja seurannasta sekä arvioinnin eettisistä periaatteista.
- Opetuksen järjestäjä arvioi antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistuu ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Opetuksen järjestäjä tarkastelee systemaattisesti toimintaansa ja kehittää sitä saadun arviointitiedon pohjalta. Toimiva koulutuksen arviointi-, seuranta - ja palautejärjestelmän muodosta perustan opetuksen laadun kehittämiselle. Laatua parannetaan tavoitteiden ja toimintaperiaatteiden selkeydellä sekä riittävillä voimavaroilla.
- Paikallisesta arviointitoiminnasta ja sen kehittämisestä vastaavat ensisijaisesti opetuksen järjestäjät. Paikallisen arviointitoiminnan koordinoivia selkeyttävät opetuksen järjestäjän ja koulujen toiminnan kattavat arviointisuunnitelmat. Arviointisuunnitelman perustana ovat paikalliset sivistyspoliittiset kehittämisohjelmat, toiminta- ja taloussuunnitelmat sekä muut mahdolliset asiakirjat.
- Arviointisuunnitelmassa tunnistetaan opetuksen järjestäjään ja koulujen toimintaan kohdistuvia tarpeita, määritellään niiden avulla arviointitoiminnan järjestämistä ja tarvittavia voimavaroja, luodaan yhteiset puitteet paikallisella tasolla tapahtuvalle toiminnan arvioinnille sekä selkeytetään eri toimijoiden keskinäinen työnjako. Arviointisuunnitelman laatiminen sovitetaan yhteen opetuksen järjestäjän toiminnan ja talouden suunnittelun kanssa.
- Arviointi on koko perusopetuksen tuloksellisuuden arviointia. Arvioinnin avulla selvitetään, toteutuvatko opetuksen tavoitteet ja opetussuunnitelma sekä onko koulutus tuloksellista. Tuloksellisuutta arvioitaessa huomioidaan toiminnan vaikuttavuus, taloudellisuus ja tehokkuus. Tavoitteena on muutosten tunnistaminen, kehitysvaihtoehtojen ennakointi, tulevaan kehitykseen vaikuttaminen sekä toiminnan vaikuttavuuden jatkuva arviointi.

IV. Arviointijärjestelmä

LAATUKRITEERIT

Opetuksen järjestäjä ja koulu:

- arviointitoimintaa toteutetaan systemaattisesti ja suunnitelmallisesti,
- opetuksen järjestäjällä ja koululla on toimintansa tarpeisiin soveltuva arviointijärjestelmä, jonka tuottamaa tietoa käytetään opetuksen kehittämisessä sekä toiminnan ja talouden suunnittelussa,
- opetuksen järjestäjän ja koulujen arviointiosaamista kehitetään suunnitelmallisesti,
- opetuksen järjestäjällä ja koululla on yhteisesti sovitut arvioinnin periaatteet.

TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

- arviointisuunnitelma
- opetuksen järjestäjän ja koulujen itsearviointi
- perusopetuksen tuloksellisuuden arviointi ja seuranta

4.2 Oppilaan kohtaaman toiminnan laatu

V. Oppimisympäristö

VI. Paikallisen opetussuunnitelman ja tuntijaon toteuttaminen

VII. Opetus- ja oppimisprosessit

TOIMINNAN LAATU
Oppilaan kohtaaman toiminnan laatu

V. Oppimisympäristö ja toimintakulttuuri

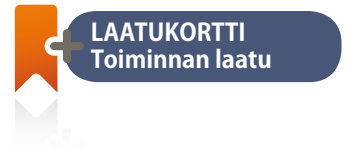
1. Fyysinen toimintaympäristö
2. Osallisuus jäsäikuttaminen
3. Hyvinvointi ja turvallisuus
4. Kodin ja koulun yhteistyö

VI. Paikallisen opetussuunnitelman ja tuntijaon toteuttaminen

5. Opetussuunnitelma
6. Tuntijako

VII. Opetus- ja oppimisprosessit

7. Opetusjärjestelyt, opetus ja oppilasarviointi
8. Oppilaanohjaus
9. Oppilashuolto
10. Tehostettu-, erityinen tuki ja erityisopetus
11. Kieli- ja kulttuurivähemmistöt

1. Fyysinen oppimisympäristö

LAADUN KEHITTÄMISEN KYSYMYKSIÄ

1. Miten fyysistä oppimisympäristöä kehitetään niin, että se edistää oppimista ja tervettä kasvua?
2. Mitkä ovat fyysisen oppimisympäristön välittömät kehittämistarpeet ja mitkä parannukset voidaan tehdä pidemmällä aikavälillä?
3. Miten opetuksen järjestäjä huolehtii rakennusten ja tilojen korjauksesta ja kunnossapidosta?
4. Miten kestävän kehityksen periaatteet ilmenevät fyysisessä oppimisympäristössä?

LAATUTEKIJÄN KUVAUS

● Fyysiseen oppimisympäristöön kuuluvat koulun tilat, opetusvälineet (mukaan lukien tieto- ja viestintäteknologia) ja oppimateriaalit sekä rakennettu lähiympäristö ja ympäröivä luonto. Fyysisen oppimisympäristön laadun kehittämisessä merkityksellisiä ovat oppimista edistävät tilaratkaisut.

● Koulun tilat mahdollistavat erilaisten työskentelytapojen ja opetusvälineiden käytön. Erikokoiset tilat, niiden yhdistely sekä kaluste- ja välineratkaisut tukevat tilojen joustavuutta ja mahdollistavat erikokoisten ryhmien työskentelyn ja vuorovaikutustilanteiden käytön. Koulutilojen suunnittelu sekä yksilö- että ryhmätyöskentelyä varten edistää oppilaan aktiivista toimintaa, tutkimista ja kokeilua sekä oppilaskeskeisten työmuotojen ja tiedonhankintatapojen käyttöä. Opetuksen järjestäjä huolehtii tilojen tarpeellisesta kunnossapidosta ja korjauksista.

● Toimiva fyysinen ympäristö edistää oppimista, hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. Terveellinen oppimisympäristö vaikuttaa merkittävästi myös koulussa viihtymiseen. Fyysinen oppimisympäristö suunnitellaan niin, että se on ergonominen ja tukee oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaista kasvua ja oppimista. Koulurakennuksen suunnittelussa otetaan huomioon eri käyttäjäryhmien, kuten liikuntaesteisten henkilöiden, pääsy kaikkiin tiloihin. Suunnittelussa otetaan huomioon myös tilojen viihtyvyys, järjestys ja esteettisyys. Toimiva oppimisympäristö vähentää tapaturmia ja onnettomuuksia.

● Koulukiinteistö on tehokkaassa käytössä. Koulupäivän aikana koulutiloissa voidaan järjestää perusopetuksen ohella kerhotoimintaa ja aamu- ja iltapäivätoimintaa. Muina aikoina tiloja voidaan käyttää koulutus-, kulttuuri-, liikunta- ja harrastustoimintaan.

1. Fyysinen oppimisympäristö

LAATUKRITEERIT

Opetuksen järjestäjä:

- Oppimis- ja työympäristö on terveellinen ja turvallinen,
- oppimisympäristön turvallisuutta valvotaan säännöllisesti ja havaitut epäkohdat korjataan,
- koulutilojen ja kalustusten vuosikorjauksista huolehditaan suunnitelmallisesti,
- koulutilat, kalustus ja välineet ovat asianmukaiset ja tukevat tilojen joustavaa käyttöä,
- tekniset järjestelmät ovat määräysten mukaiset ja kunnossa,
- koulun tilat soveltuvat kaikille käyttäjille.

Koulu:

- Koulutilat ovat erilaisiin opetus- ja muihin tilanteisiin helposti muunneltavissa,
- opettajat ja oppilaat ovat olleet vaikuttamassa tilajärjestelyihin,
- henkilöstön ja oppilaiden työturvallisuudesta on huolehdittu ja koulutilat ovat asianmukaiset,
- koulutiloissa toimitaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.

TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

- Kunnan ja koulun opetussuunnitelma
- Koulutilojen käyttö- ja toimintaohjeet
- Kunnan kiinteistösuunnitelma
- Hankintasopimukset

2. Osallisuus ja vaikuttaminen

LAADUN KEHITTÄMISEN KYSYMYKSIÄ

1. Miten opetuksen järjestäjä ja koulu on kehittänyt ja huolehtinut osallisuutta ja vaikuttamista tukevista rakenteista?
2. Miten oppilaiden välistä vuorovaikutusta tuetaan?
3. Miten oppilaiden osallisuus omaa opiskeluaan, oppimisympäristöä sekä koulun toimintaympäristöä koskevaan suunnitteluun on järjestetty?

LAATUTEKIJÄN KUVAUS

● Yhteisöllisessä toimintakulttuurissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua ja olla aktiivisesti mukana päättämässä yhteisistä asioista. Kaikille oppilaille on tärkeää turvata osallisuuden kokemus ja osallisuustaitojen kehittyminen heidän kehitystasoa ja muut edellytykset huomioon ottaen.

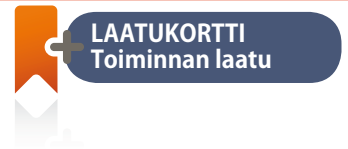
● Osallisuus edistää oppilaan monipuolista kasvua ja oppimista sekä tukee terveen itsetunnon kehittymistä. Osallistuminen ja vaikuttaminen edistävät kasvamista aktiiviseksi kansalaiseksi ja antavat valmiuksia toimia demokraattisessa ja tasa-arvoisessa yhteiskunnassa. Osallisuus ehkäisee syrjäytymistä.

● Kunnassa ja koulussa luodaan ja kehitetään osallisuutta tukevia rakenteita ja toimintakulttuuria. Rehtorin, opettajien, oppilaiden ja vanhempien välisenä yhteistyönä sovitaan, miten osallisuutta ja yhteistoimintaa edistetään koulussa. Toiminnalle sovitaan yhteiset tavoitteet ja ne kirjataan opetussuunnitelmaan. Tavoitteita tarkennetaan vuosisuunnitelmassa.

● Keskeinen oppimiseen yhteydessä oleva tekijä on sosiaalinen vuorovaikutus, joka toteutuu koulun toimintakulttuurissa sekä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Koulun avoin ja vuorovaikutteinen toimintakulttuuri tukee oppilaiden osallisuutta, yhteistoiminnallista oppimista sekä mahdollisuutta lisätä tietoisuutta yhteiskunnan perustana olevista arvoista ja toimintatavoista. Oppilaiden keskinäinen vuorovaikutus on ominaista toimivalle oppimisympäristölle. Yhteisölliset työskentelymuodot vahvistavat oppilaiden ryhmiin liittymisen ja niissä toimimisen taitoja. Oppilaiden keskinäistä vertaisvuorovaikutusta tuetaan tavoitteellisesti ja sitä hyödynnetään koulun pedagogisissa ratkaisuissa.

● Eryistä tukea tarvitsevien sekä eri kulttuureista tulevien lasten ja nuorten osallisuuden toteutumiseksi käytetään menetelmiä, jotka edistävät oppilaiden suvaitsevaisuutta ja kulttuuritietoisuutta. Opettajat tukevat oppilaiden välistä yhteistyötä ja osallisuutta opetustilanteiden lisäksi myös koulun muussa toiminnassa. Opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti painotetaan yhteistoiminnallisen ja vastuullisen opiskelun merkitystä.

● Oppilaskuntatoiminta on keskeinen oppilaiden osallisuutta edistävä tekijä. Oppilaskuntatoiminnan ohjauksesta huolehditaan. Selkeät toimintatavat ja yhteistyömuodot koulun johdon, opettajakunnan ja huoltajien kanssa tukevat tavoitteista toimintaa.

2. Osallisuus ja vaikuttaminen

LAATUKRITEERIT

Opetuksen järjestäjä:

- on luonut asianmukaiset lasten ja nuorten osallisuuden ja vuorovaikutuksen mahdollistavat rakenteet ja toimintatavat sekä vakiinnuttanut ne osaksi lapsia ja nuoria koskevaa päätöksentekoa,
- osallisuuden ja vuorovaikutuksen mahdollistavia rakenteita, toimintatapoja ja työmenetelmiä arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti.

Koulu:

- Koulun toimintakulttuuri on avoin ja vuorovaikutteinen,
- Oppilaskuntatoiminta on tavoitteista ja suunnitelmallista. Oppilaiden osallisuuden toteutumista opetuksessa ja koulun muussa toiminnassa on huolehdittu,

TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

- opetussuunnitelma
- lukuvuosisuunnitelma
- oppilaskuntatoiminta
- kunnan muut osallisuutta edistävät asiakirjat ja toiminnot
- arviointijärjestelmä

3. Hyvinvointi ja turvallisuus

LAADUN KEHITTÄMISEN KYSYMYKSIÄ

1. Miten oppilaiden ja henkilöstön hyvinvoinnista ja turvallisuudesta huolehditaan?
2. Miten hyvinvointia ja turvallisuutta edistetään yhteistyössä koulu yhteisön ja keskeisten yhteistyötahojen kuten eri hallinnonalojen viranomaisten kanssa? Miten oppilaiden huoltajat ovat mukana toiminnassa?

LAATUTEKIJÄN KUVAUS

● Lapsella ja nuorella on oikeus turvalliseen kasvu- ja opiskelu ympäristöön. Tämä pitää sisällään myös koulumatkat. Hyvinvoinnin vahvistamisessa on tärkeää oppilaan sosiaalinen kuuluminen koulun ja luokan yhteisöön, turvallisuuden ja luottamuksen kokeminen koulussa sekä myönteisen palautteen saaminen. Turvallisuuden kuuluu myös tietoturvasuus.

● Hyvinvointia ja turvallisuutta kehitetään kodin ja koulun, useiden eri ammattiryhmien ja eri hallinnonalojen välisenä yhteistyönä. Opetuksen järjestäjä ja koulu kehittävät hyvinvointia parantavia työ- ja toimintakäytäntöjä sekä arvioivat niitä käytännössä. Hyvinvointia ja turvallisuutta edistävien menetelmien ja välineiden soveltaminen koulun toimintaan vahvistaa koulun rakenteita sekä koulujen välistä hyvinvoinnin ja turvallisuuden verkostoa.

● Hyvinvointi ja turvallisuus rakentuvat koulun aikuisten ja oppilaiden välisissä vuorovaikutusprosesseissa. Hyvät ihmissuhteet kannustavat osallistumiseen, erilaisuuden hyväksymiseen ja vastuullisuuteen. Hyvä ilmapiiri vaikuttaa myönteisesti niin oppilaan kuin koko yhteisön oppimiseen ja työskentelyyn. Koulussa ehkäistään kiusaamista suunnitelmallisesti.

● Koulun toimintakulttuuri sekä oppilaille tarjottavat palvelut tukevat oppilaiden hyvinvointia ja turvallisuutta. Hyvinvointia ja turvallisuutta edistävien toimintatapojen kehittämiseen osallistuvat koulun henkilöstö, oppilaat ja huoltajat. Koulussa ehkäistään ennalta ongelmia ja toimitaan varhaisen puuttumisen periaatteiden mukaisesti.

● Koulu yhteisössä hyvinvoinnin ja turvallisuuden varmentaminen edellyttää ennakoivaa suunnittelua ja säännöllistä harjoittelua erityisesti kriisitilanteiden varalta. Hyvinvointia ja turvallisuutta käsittelevät toimintamallit laaditaan yhteistyössä oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Niiden tulee olla kaikkien koulu yhteisössä työskentelevien, oppilaiden ja huoltajien tiedossa.

3. Hyvinvointi ja turvallisuus

LAATUKRITEERIT

Opetuksen järjestäjä:

- Toimintaympäristö edistää hyvinvointia ja turvallisuutta edistävä,
- kriisitilanteita varten on toimintamallit ja keskinäisestä vastuunjaosta on sovittu,
- turvallisuusohjeet ovat asian- ja ajanmukaiset,
- kouluilla on ajan tasalla olevat koulujen turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat ja ohjeet.

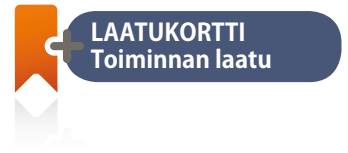
Koulu:

- Koulussa on tehty työturvallisuuslain mukainen vaarojen arviointi ja riskien kartoittaminen. Selvitystä ja arviointia päivitetään säännöllisesti ja tarvittavat korjaavat toimenpiteet tehdään,
- turvallisuutta ja hyvinvointia edistävät toimintamallit ovat kaikkien tiedossa ja niitä harjoitellaan säännöllisesti,
- koulussa on oppilaiden kanssa yhdessä valmistellut järjestyssäännöt, ja niistä käydään säännöllistä keskustelua oppilaiden ja huoltajien kanssa,
- ongelmiin puututaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

- opetussuunnitelma
- järjestyssäännöt ja muut määräykset
- kunnan / opetustoimen turvallisuussuunnitelma
- kiusaamisen vastainen toimintaohjelma ja kiusaamiseen puuttuminen

4. Kodin ja koulun yhteistyö

LAADUN KEHITTÄMISEN KYSYMYKSIÄ

1. Miten kodin ja koulun yhteistyötä suunnitellaan ja kehitetään kunnassa ja koulussa?
2. Miten kodin ja koulun yhteistyön toimintatavat vastaavat oppimisen ja kasvamisen haasteisiin?
3. Miten huoltajat ovat mukana kodin ja koulun yhteistyön sisältöjen ja menetelmien kehittämisessä?

LAATUTEKIJÄN KUVAUS

● Toimiva ja lähtökohdiltaan myönteinen kodin ja koulun yhteistyö on keskeinen lasten ja nuorten kasvun, kehityksen ja oppimisen tuki. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin haasteet edellyttävät kodeilta ja koululta entistä vahvempaa kasvatuskumppanuutta, eli yhteisistä tavoitteista sopimista ja yhdessä toimimista terveen ja turvallisen kasvun ja oppimisen edellytysten luomisessa. Kodin ja koulun yhteistyön lähtökohdana on keskinäinen arvostus.

● Kodin ja koulun yhteistyötä tehdään sekä yhteisö- että yksilötasolla. Yhteisötasolla oppilaiden huoltajat ovat mukana kehittämässä koulun toimintaa ja tukemassa koulu- ja luokkatason hyvinvointia, turvallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Koulu tarjoaa mahdollisuuden huoltajien keskinäiseen vuorovaikutukseen ja sitä kautta vertaistukeen. Yksilötason yhteistyöllä tuetaan yksittäisen oppilaan oppimisen ja kasvun edellytyksiä.

● Toimivassa yhteistyössä oppilaiden huoltajilla ja koulun henkilökunnalla on riittävän yhteinen käsitys yhteistyön tarkoituksesta ja toimintatavoista. Monikulttuuriset perheet, perherakenteissa tapahtuneet muutokset ja huono-osaisuuden lisääntyminen haastavat etsimään uusia kodin ja koulun yhteistyön toteuttamisen tapoja.

● Kodin ja koulun yhteistyö on riittävää ja monipuolista. Toimintatavoista on sovittu. Koulun tasolla rehtori vaikuttaa merkittävästi kodin ja koulun väliseen yhteistyöhön. Koulun henkilökunnalla on riittävästi tietoa, taitoa, tahtoa sekä tukea ja ohjausta yhteistyön toteuttamiseen. Kodin ja koulun yhteistyö on huomioitu opettajan työssä.

● Lapsen huoltajalla on vastuunsa yhteistyön onnistumisessa. On tärkeää, että huoltajat osoittavat kiinnostusta lapsen koulunkäyntiä kohtaan, arvostavat koulun ja opettajan työtä ja osallistuvat kodin ja koulun yhteistyöhön.

● Kodin ja koulun yhteistyötä suunnitellaan, kehitetään ja arvioidaan yhdessä oppilaiden huoltajien kanssa. Koulussa voidaan tehdä myös erillinen kodin ja koulun yhteistyön suunnitelma, johon kirjataan vuosiluokittain yhteistyön keskeiset sisällöt ja teemat.

4. Kodin ja koulun yhteistyö

LAATUKRITEERIT

Opetuksen järjestäjä ja koulu:

- Paikallisessa opetussuunnitelmassa on määritetty ja täsmennetty kodin ja koulun yhteistyön tavoitteet, toimintatavat ja sisällöt siten, että kodin ja koulun käytännön yhteistyö toimii. Opetussuunnitelma antaa huoltajille selkeän kuvan kodin ja koulun yhteistyön rakenteista ja toimintatavoista,

Koulu:

- kodin ja koulun yhteistyö otetaan huomioon koulun henkilökunnan työtehtävissä ja sen toteuttamiseen varataan riittävät resurssit ja tuki,
- kodin ja koulun yhteistyötä suunnitellaan, kehitetään ja arvioidaan yhdessä vanhempien kanssa.

TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

- Opetussuunnitelma
- Vuosisuunnitelma

5. Opetussuunnitelma

LAADUN KEHITTÄMISEN KYSYMYKSIÄ

1. Miten opetussuunnitelmatyö toteutetaan?
2. Miten opetuksen järjestäjä, opettajat, oppilaat ja oppilaiden huoltajat osallistuvat opetussuunnitelmatyöhön?
3. Miten paikallisen ja koulukohtaisen opetussuunnitelman toteutumista arvioidaan osana luku-
vuosisuunnittelua?

LAATUTEKIJÄN KUVAUS

● Perusopetus turvaa kaikille lapsille ja nuorille tasa-arvoiset mahdollisuudet edetä opintopolullaan Perusopetukselle asetetut tavoitteet ja sisällöt konkretisoituvat koulun arjessa.

Tavoitteiden toteutumista tuetaan valtakunnallisten opetussuunnitelmien perusteiden sekä paikallisen ja koulukohtaisen opetussuunnitelmatyön avulla.

● Paikallinen opetussuunnitelmaprosessi mahdollistaa oman koulun ja erityisesti koulujen välisen pedagogisen toiminnan kehittämisen ja yhteistyön vahvistamisen. Alueellisessa opetussuunnitelmatyössä tuetaan lasten ja nuorten kasvuympäristön ja johdonmukaisen opintopolun rakentumista osallistamalla koulujen yhteistyötahoja opetussuunnitelmatyöhön. Toiminnassa huomioidaan muut kunnassa tehdyt lapsia, nuoria ja koulutusta koskevat strategiset päätökset ja linjaukset.

● Koulukohtaisessa opetussuunnitelmatyössä arvioidaan oman koulun pedagogisten käytänteiden toimivuutta, tunnustetaan kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa. Koulun kasvatusta ja opetustehtävän määrittämisen rinnalla kehitetään samanaikaisesti opettajien, oppilaiden ja muun henkilöstön työskentelyä tukevia ja uudistavia toimintatapoja.

● Opetussuunnitelmatyö on koulun kehittämisen keskeinen väline, jossa opettajille mahdollistuu vertaisvuorovaikutuksessa oman työn ammatillinen kehittäminen. Opettajien mukana olo opetussuunnitelman laatimisessa edesauttaa yhteisten tavoitteiden ja toimintalinjojen sisäistämistä sekä oman opetuksen kehittämistä suhteessa opetussuunnitelman vaatimuksiin. Käytännön opetustyössä opettajat sovittavat nämä vaatimukset oppilaiden ikäkauden ja edellytysten sekä kulloistenkin tilanteiden mukaan. Opetussuunnitelma tukee opettajia opetusjärjestelyjen ja menetelmien valinnassa sekä keskinäisessä yhteistyössä. Opetussuunnitelmatyö antaa oppilaille mahdollisuuden yksilölliseen ja tavoitteelliseen oppimiseen. Opetussuunnitelma kertoo opetuksen tavoitteista, sisällöistä ja koulun toiminnasta myös oppilaiden huoltajille.

● Opetussuunnitelmaprosessissa laadittu koulukohtainen opetussuunnitelma on hyödynnettävissä myös koulun toiminnan itsearviointin välineenä sekä kehittämis- ja lukuvuosisuunnittelun kehyksenä. Opetussuunnitelman toteutumista arvioidaan vuosittain.

5. Opetussuunnitelma

LAATUKRITEERIT

Opetuksen järjestäjä:

- Opetussuunnitelmatyö on suunnitelmallista, asianmukaisesti resursoitua, sitä seurataan ja arvioidaan,
- sitouttaa koulutoimen yhteistyötahoja opetussuunnitelmatyöhön sekä huomioi muut kunnassa tehdyt lapsia, nuoria ja koulutusta koskevat strategiset päätökset ja linjaukset
- resursoi koulun toiminnan siten, että opetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa.

Koulu:

- Opetussuunnitelmatyössä määritetään opetussuunnitelman perusteiden edellyttämät asiat,
- opetussuunnitelmatyö on suunnitelmallista, linkittyy koulun muuhun kehittämistyöhön ja siihen osallistuu koko kouluyhteisö,
- koulun vuosisuunnitelma on laadittu opetussuunnitelmallisista lähtökohdista.

TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

- perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet
- kunnan opetussuunnitelma
- koulun opetussuunnitelma
- lukuvuosisuunnitelma
- kehittämissuunnitelma

6. Tuntijako

LAADUN KEHITTÄMISEN KYSYMYKSIÄ

1. Millaiset resurssit opetuksen järjestäjä on osoittanut tuntijaon toteuttamiseksi?
2. Miten tuntijako toteutuu? Miten varmistetaan, että kunnan ja koulun valinnaisainetarjonta ja kieliohjelma ovat monipuolisia ja muodostavat oppilaan kannalta eheän opintopolun?
3. Miten tuetaan yhteistyötä eri koulutusmuotojen, alueella toimivien yhdistysten ja seurojen sekä ystävyyskaupunkien ja kuntien välillä?
4. Miten koulu huolehtii valintoihin liittyvästä tiedottamisesta ja ohjauksesta?

LAATUTEKIJÄN KUVAUS

● Opetuksen yleiset tavoitteet, oppiaineet ja niihin käytettävä aika määrätään Valtioneuvoston asetuksella. Oppiaineiden, aihekokonaisuuksien sekä oppilaanohjauksen ja muun opetuksen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä on päätetty opetussuunnitelman perusteissa. Valtioneuvoston asetus määrittelee oppiaineisiin käytävien vuosiviikkotuntien vähimmäismäärät. Opetuksen järjestäjän päätöksellä jotain oppiainetta voidaan opettaa tuntiresurssien puitteissa vähimmäismäärää enemmän.

● Valinnaisaineet määritellään paikallisessa opetussuunnitelmassa. Valinnaisten aineiden opetuksen tavoitteena on syventää, laajentaa ja eheyttää perusopetuksen yhteisten aineiden sekä haluttaessa aihekokonaisuuksien tietoja, taitoja ja valmiuksia oppilaan valinnan mukaisesti. Koulu huolehtii, että oppilaiden huoltajilla on riittävästi tietoa saatavilla lastensa valinnaisaineita valittaessa.

● Valinnaisten aineiden opetusryhmät voidaan muodostaa tarvittaessa eri vuosiluokkien tai koulujen oppilaista. Valinnaisten aineiden opetusryhmät voidaan yhdistää jaksottain eriyttämällä opetusta. Näin muodostetaan opetusryhmiä tilanteissa, joissa erillisten ryhmien muodostumiseen ei ole riittävästi oppilaita. Koulujen välisenä yhteistyönä toteutettu valinnaisten aineiden toteuttaminen laajentaa tarjontaa ja lisää oppilaiden välistä tasa-arvoisuutta.

● Perusopetuksen kielten opetuksen tavoitteena on tuottaa monipuolista valtakunnallista kielivarantoa. Kieliohjelmalla vaikutetaan oppilaiden kielivalintoihin sekä valintojen toteutumismahdollisuuksiin. Kieliohjelman suunnittelussa selvitetään kunnalliset ja alueelliset mahdollisuudet tarjota eri kieliä eri laajuisina oppimäärinä. Tavoitteena on pitkäjänteinen kielenopetuksen toteuttaminen.

● Kielen opetus muodostaa jatkumon oppilaan opintopolulla. Kielivalintojen toteutumista voidaan edistää pitämällä aloitusryhmän minimikoko kohtuullisena suhteessa ikäluokkaan, luomalla selkeät menettelyt mahdollisissa keskeytystapauksissa, suosimalla opettajien yhteiskäyttöä sekä turvautumalla tarvittaessa yhdysluokkaopetukseen. Oppilaille tarjotaan myös varhennettua kielten opetusta, kielikerhoja ja vieraskielistä opetusta.

● Kielten opetusta monipuolistetaan lisäämällä yhteistyötä eri koulutusmuotojen, alueella toimivien kieli- ja kulttuuriyhdistysten ja ystävyysseurojen sekä alueen ulkomaalaisten ystävyyskaupunkien ja kuntien välillä. Euroopan Unionin Elinikäisen oppimisen ohjelman, Pohjoismaisen Nordplus -ohjelman sekä muiden kansainvälisten toiminta-ohjelmien avulla tuetaan koulujen ja oppilaitosten kansainvälistä yhteistyötä ja toimintaverkostojen luomista sekä opetussuunnitelmien ja -menetelmien ja oppimateriaalien kehittämistä. Ohjelmat tarjoavat mm. monipuolisen mahdollisuuden vieraiden kielten käyttämiselle eri oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien yhteydessä sekä mahdollistavat opetushenkilöstön liikkuvuuden.

● Opetuksen järjestäjä varmistaa, että oppilaat ovat keskenään yhdenvertaisessa asemassa kunnan kielitarjonnan suhteen. Opetuksen järjestäjän ja koulujen huolehtivat valinnaisaineisiin ja kielitarjontaan liittyvästä kattavasta ja ennakoivasta tiedottamisesta ja ohjauksesta. Tietoa ja ohjausta tarvitsevat niin oppilaat kuin heidän huoltajansa valintapäätöstensä avuksi ja tueksi.

6. Tuntijako

LAATUKRITEERIT

Opetuksen järjestäjä

- Vuosittain tuntijaon toteutumiseen on varattu tarvittavat taloudelliset -, henkilöstö- ja muut resurssit,
- paikallinen tuntijako tukee valinnaisten aineiden, taito- ja taideaineiden ja kieliohjelman toteutumista,
- taito- ja taideaineiden, valinnaisaineiden ja kieliohjelman todelliset toteutumismahdollisuudet on turvattu määrittelemällä aloitusryhmäkoko sellaiseksi, että riittävä määrä valitsijoita on mahdollista saada.

Koulu:

- Koulun opetussuunnitelmassa ja vuosisuunnitelmassa on määrätty valinnaisten oppiaineiden ja kieliohjelman toteuttamiseen liittyvistä koulukohtaisista ratkaisuista ja koulujen välisestä yhteistyöstä,
- yhteistyötä tehdään eri koulutusmuotojen, alueen eri yhteistyökumppaneiden kuten vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen oppilaitosten kanssa sekä eri kuntien välillä,

TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

- Opetussuunnitelma
- Lukuvuosisuunnitelma
- Koulun toiminnan johtaminen ja suunnittelu

7. Opetusjärjestelyt, opetus ja oppilasarviointi

LAADUN KEHITTÄMISEN KYSYMYKSIÄ

1. Onko opetusryhmät muodostettu siten, että opetuksessa voidaan saavuttaa opetukselle asetetut tavoitteet?
2. Antaako ryhmäkoko ajalliset mahdollisuudet seurata ja tukea oppilaan kasvua ja kehitystä ja mahdollistaako ryhmäkoko oppiaineille ominaisten menetelmien ja työtapojen käytön?
3. Ovatko opetusmenetelmät oppilaan kehitystaso ja muut edellytykset huomioon ottaen tarkoituksenmukaisia? Miten niitä käytetään ja kehitetään?
4. Miten varmistetaan, että oppilaan arvioinnissa toteutuu oppilaiden tasavertainen kohtelu?

LAATUTEKIJÄN KUVAUS

● Opetus järjestetään oppilaiden kehitystasot ja muut edellytykset huomioiden. Opetusjärjestelyillä, opettamisella ja opetusmenetelmien tarkoituksenmukaisella käytöllä tuetaan opetustyölle asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

● Perusopetusryhmät muodostetaan siten, että opetuksessa voidaan saavuttaa opetukselle asetetut tavoitteet. Ryhmäkoon tulee antaa ajalliset mahdollisuudet seurata ja tukea oppilaan kasvua ja kehitystä sekä mahdollistaa oppiaineille ominaisten menetelmien ja työtapojen käyttö. Jokaisen oppilaan persoonallisuuden kehityksen monipuolinen tukeminen sekä oppilaiden ja opettajan välisen vuorovaikutuksen toteutuminen opetukselle määriteltyjen tavoitteiden mukaisesti edellyttää, että opetusryhmiä muodostettaessa otetaan huomioon mm. erityistä tukea tarvitsevien sekä monikieli- ja kulttuuristaustaisten oppilaiden määrä perusopetusryhmän kokoa pienentävänä tekijänä.

● Opetusmenetelmiä valittaessa ja käytettäessä otetaan huomioon oppilaiden yksilölliset kehitystarpeet. Opetus on tavoitteellista toimintaa, johon vaikuttaa opettajan opetus- ja arviointiosaaminen sekä hyvä vuorovaikutustaito. Opetuksessa keskitytään oppilaan oppimismotivaation herättämiseen ja oppilaiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa tapahtuvan oppimisen tukemiseen. Toteutettaessa opetusta yhdysluokissa tai yhdessä esiopetusryhmän kanssa otetaan huomioon myös eri vuosiluokkien tavoitteet ja omaleimaisuus.

● Opetuksessa käytetään eri oppiaineille ominaisia menetelmiä ja monipuolisia työtapoja, joiden avulla ohjataan oppilaan oppimista ja oppimaan oppimisen taitoja. Tämä edellyttää, että käytössä on opetuksen kannalta tarkoituksenmukainen varustetaso. Työtavat valitaan siten, että ne edistävät tietojen ja taitojen oppimista sekä niissä harjaantumista. Työtavat kehittävät myös tiedon hankkimisen, soveltamisen ja arvioimisen taitoja. Oppilaiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa tapahtuvaa oppimista, sosiaalista joustavuutta ja kykyä toimia yhteistyössä edistetään erilaisten opetusjärjestelyjen avulla. Keskeistä on käyttää menetelmiä ja työtapoja, jotka lisäävät oppilaiden valmiuksia ottaa vastuuta omasta oppimisestaan ja auttavat heitä tiedostamaan omia oppimisstrategioitaan sekä soveltamaan niitä uusissa tilanteissa.

● Oppilaan arviointi ja arviointikäytänteet tukevat opetuksen ja kasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Oppilaan arvioinnin kokonaisuus muodostuu opettajan antamasta suullisesta ja kirjallisesta palautteesta sekä todistuksista lukuvuoden ja koko perusopetuksen aikana. Päätösarviointi osoittaa oppilaan saavuttamat oppimäärän tavoitteet perusopetuksen eri oppiaineissa. Arviointi ohjaa opiskelua sekä tukee oppilaan itsearviointia ja oppimisen taitoja. Arvioinnin tuloksia hyödynnetään opetuksessa. Huoltajille arviointi antaa tietoa oppilaan edistymisestä ja auttaa tukemaan lastaan tai nuorta opiskelussa ja niihin liittyvissä valinnoissa.

7. Opetusjärjestelyt, opetus ja oppilasarviointi

LAATUKRITEERIT

Opetuksen järjestäjä:

- Koulujen resurssit mahdollistavat opetusryhmien muodostamisen siten, että opetus voidaan toteuttaa opetussuunnitelman mukaan ja opetuksessa saavutetaan sille asetetut tavoitteet,
- opetusryhmien muodostamisessa otetaan huomioon mm. erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden, monikieli- ja kulttuuristaustaisten oppilaiden määrä, yhdysluokat ja erityistä työturvallisuutta edellyttävät seikat perusopetusryhmän kokoa pienentävänä tekijänä.

Koulu:

- Opetusresurssit käytetään joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti,
- koulussa kehitetään opetusmenetelmiä ja -materiaaleja. Opetushenkilöstön menetelmätietoutta tuetaan suunnitelmallisesti didaktiseen tutkimuksen perustuvan koulutuksen avulla,
- materiaalien ja välineiden asianmukaisesta käyttämisestä, säilyttämisestä ja huoltamisesta on huolehdittu kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti, varustetason puutteet saatetaan rehtorin tietoon,
- koulun varustetaso mahdollistaa oppilaiden kehitystason ja muut edellytykset huomioon ottavien ja kullekin oppiaineelle ominaisten menetelmien käytön opetuksessa,
- oppilaan arvioinnin kriteerit ovat yhteensopivia oppimistavoitteiden ja -menetelmien kanssa.
- opetussuunnitelmia noudatetaan.

TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet
- Paikallinen opetussuunnitelma
- Lukuvuosisuunnitelma

8. Oppilaan ohjaus

LAADUN KEHITTÄMISEN KYSYMYKSIÄ

1. Miten ohjaustoiminnan periaatteet ja työnjako eri toimijoiden kesken on määritelty kunnassa ja kouluissa?
2. Miten varmistetaan oppilaille riittävä ohjaus ja tuki?
3. Miten oppilaiden opintoihin liittyviä ongelmia ennalta ehkäistään?

LAATUTEKIJÄN KUVAUS

● Oppilaan ohjauksessa tuetaan oppilaan kasvua ja kehitystä sekä edistetään oppilaan opiskelunvalmiuksien kehittymistä ja opintojen kulkua. Oppilaan ohjaukseen kuuluu opiskelutaitojen opettaminen, oppimisvaikeuksissa auttaminen sekä ammatinvalinnan ja työelämänvalmiuksien kehittäminen.

● Oppilaan ohjauksen keskeiset tehtäväalueet ovat koulun sisällä tehtävä ohjaustyö sekä toiminta eri yhteistyötahojen kanssa. Oppilaan ohjauksessa tuetaan oppilaita oppiaineiden opiskelussa ja valinnoissa sekä ennalta ehkäistään opintoihin liittyvien ongelmien syntymistä. Oppilasta autetaan kehittämään oppimaan oppimisen taitoja ja häntä tuetaan opintopolun eri vaiheissa. Ohjauksessa tuetaan oppilaita yksilölliset opinto-ohjelmien muodostamisessa.

● Opetuksen järjestäjän ja koulujen yhtenäisten ohjauspalveluiden kehittämisessä otetaan huomioon oppilaiden tarpeista lähtevät toimintatavat. Ohjaus toteutetaan oppilaan ohjaajien, opettajien, oppilaiden ja huoltajien välisenä yhteistyönä. Kunnan oppilaitosten sekä työelämän välisiä yhteistyörakenteita kehitetään kokonaisvaltaisen oppilaiden ohjaamisen toteutumiseksi.

● Oppilaan ohjauksen järjestelyissä otetaan huomioon alueelliset ja koulukohtaiset erityispiirteet ja tarpeet. Ohjauksen tukena hyödynnetään monipuolisia menetelmiä ja materiaaleja. Tiedottamisen, neuvonnan ja infotilaisuuksien lisäksi luokka-, pienryhmä- ja henkilökohtaisen ohjauksen avulla syvennetään oppilaan saamaa ohjausta. Ohjaukseen liitetään työelämään tutustuminen.

● Oppilaan ohjauksessa tuetaan oppilaiden koulutus- ja ammattialan valintaprosessia, johon kuuluu viime vaiheessa jatko-opintoihin hakeutuminen. Ohjauksessa lisätään oppilaiden työelämän valmiuksia sekä ohjataan oppilaita tiedostamaan ammatillisia intressejään.

8. Oppilaan ohjaus

LAATUKRITEERIT

Opetuksen järjestäjä:

- Kouluilla on käytettävissään riittävät henkilöstöressurit oppilaan ohjaamiseen,
- ohjaustoiminnan periaatteet ja työnjako eri toimijoiden kesken on määritelty.

Koulu:

- Koulussa on kartoitettu koko opintopolun kattavat ohjausprosessit ja ne ovat vakiintuneet,
- oppilas saa tarpeidensa mukaan opintojen ohjausta opintopolun eri vaiheissa,
- koulussa on selkeä ohjauksen työnjako, jota toteutetaan systemaattisesti ja seurataan vuosittain,
- koulu järjestää oppilaan kasvua ja kehitystä tukevia tilaisuuksia, joissa huoltajilla on mahdollisuus neuvotella oppilaan opiskeluun ja valintoihin liittyvistä kysymyksistä oppilaan ohjaajan, opettajan, oppilaan ja huoltajan yhteisissä tapaamisissa.

TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet

9. Oppilashuolto

LAADUN KEHITTÄMISEN KYSYMYKSIÄ

1. Miten kunnassa ja koulussa turvataan oppilashuollon saatavuus, rakenteet, resurssit ja monipuolinen asiantuntemus?
2. Miten oppilashuollon moniammatillista yhteistyötä kehitetään yhdessä hallinnonalojen, ammattihenkilöiden ja huoltajien kanssa?
3. Miten oppilaille ja huoltajille tiedotetaan oppilashuollon palveluista?

LAATUTEKIJÄN KUVAUS

● Oppilashuolto on oppimisen perusedellytyksistä - lapsen ja nuoren kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista - huolehtimista.

Oppilashuoltoon kuuluvat opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu kasvatuksen tukeminen.

● Oppilashuollon tavoitteena on edistää lapsen ja nuoren hyvää oppimista, kasvua ja kehitystä. Terveellisen ja turvallisen oppimisympäristön luominen sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistäminen ovat osa tätä tehtävää. Oppimisen esteiden ja kasvuun liittyvien ongelmien tunnistaminen mahdollistaa oppilaan tarvitseman varhaisen tuen ja ehkäisee syrjäytymistä.

● Huolenpito oppilaasta kuuluu kaikille koulu yhteisössä työskenteleville aikuisille sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville asiantuntijoille. Toimiva yhteistyö muodostuu avoimesta vuorovaikutuksesta, luottamuksesta ja suunnitelmallisuudesta. Koulun oppilashuoltotyötä koordinoidaan ja kehitetään moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä. Koulun oppilashuollollista toimintaa arvioidaan säännöllisesti.

● Oppilashuolto on osa välittämisen, huolenpidon ja myönteisen vuorovaikutuksen toimintakulttuuria koulu yhteisössä. Oppilashuollon toimintatapoja kehitettäessä huomioidaan niin yksilöllisen kuin koulu yhteisön tuen näkökulmat.

● Kodin ja koulun välisen yhteistyön merkitys korostuu oppilashuollossa. On tärkeää, että lasten ja nuorten oppimisen ja kasvun pulmat tunnistetaan ajoissa ja oppilaan tarvitsema tuki suunnitellaan yhdessä vanhempien kanssa. Yhteistyöhön vanhempien kanssa varataan riittävästi aikaa.

● Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus sekä tietosuojaa ja salassapitoa koskevat säädökset. Yksittäistä oppilasta koskevat luottamukselliset tiedot kirjataan järjestelmällisesti säädösten mukaisesti.

9. Oppilashuolto

LAATUKRITEERIT

Opetuksen järjestäjä:

- Kunnassa ja kouluilla on toimivat rakenteet ja riittävät resurssit oppilashuollon toteuttamiseen,
- opetus-, sosiaali- ja terveydenhuollon viranhaltijat ovat sopineet keskinäisestä työn- ja vastuunjaosta, tietojen vaihdosta sekä oppilashuollon johtamisesta,
- palvelut turvataan ensisijaisesti lähipalveluna ja tarvittaessa seudullisena yhteistyönä.

Koulu:

- Koululla on oppilashuollon suunnitelma, jota päivitetään koulun vuosisuunnitelman laatimisen yhteydessä,
- erilaisten ongelmatilanteiden ehkäisemiseksi ja hoitamiseksi on olemassa selkeät, yhdessä sovitut toimintatavat,
- oppilashuollosta tiedotetaan kattavasti oppilaille ja heidän huoltajilleen,
- oppilashuoltotyön arvioidaan säännöllisesti osana oppilashuollon kehittämistä.

TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet
- Koulun lukuvuosisuunnitelma
- Oppilashuollon suunnitelma
- Moniammatillinen yhteistyö

10. Tehostettu -, erityinen tuki ja erityisopetus

LAADUN KEHITTÄMISEN KYSYMYKSIÄ

1. Miten erityisopetus on järjestetty?
2. Miten toimii luokanopettajan, aineenopettajan ja erityisopettajan välinen yhteistyö? Miten toimii joustava siirtyminen sairaalaopetuksen ja yleis- ja erityisopetuksen välillä?
3. Miten tapahtuu siirtyminen perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen?

LAATUTEKIJÄN KUVAUS

● Laadukas perusopetus sekä oppimisen ja kasvun tuki ovat erityisen tuen tarpeen syntyminen ehkäisyn olennainen perusta. Painopistettä siirretään nykyistä selkeämmin varhaiseen tukeen ja ennalta ehkäisevään toimintaan sekä vahvistetaan oppilaalle annettavan tuen suunnitelmallisuutta.

● Oppilaalle annettavan tuen muoto määräytyy yksilöllisten tarpeiden mukaan. Opetus järjestetään yleisopetuksena aina, kun se on mahdollista. Yleisen tuen eri muodot ehkäisevät sekä poistavat oppimisen esteitä ja vähentävät oppilaiden erityisen tuen tarvetta. Tukea tarvitseva oppilas saa ensin tehostettua tukea. Tehostetussa tuessa korostetaan ennaltaehkäisevien yleisten tukitoimenpiteiden tehostamista määrällisesti ja laadullisesti sekä opetuksen järjestämistä riittävän pienissä opetusryhmissä. Tehostetulla tuella tarkoitetaan eriyttämistä, tukiopetusta, samanaikaisopetuksen eri muotoja, osa-aikaista erityisopetusta ja oppilashuoltoa. Kouluissa tehostetun tuen muodot otetaan käyttöön entistä aktiivisemmin ja mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tehostetun tuen suunnittelun ja seurannan välineenä on oppimissuunnitelma.

● Erityisopetuksen tarve perustuu oppilaan vammaisuuteen, sairauteen, kehityksessä viivästyneeseen, tunne-elämän häiriöön tai niihin muuhun verrattavaan syyhyn. Erityisiä tukitoimia tarvitsevan oppilaan opetuksen järjestäminen arvioidaan kussakin yksittäisessä tapauksessa erikseen. Erityistä tukea koskeva päätös tehdään pääsääntöisesti vasta tehostetun tuen toimenpiteiden jälkeen. Oppilaan huoltajan kanssa neuvotellaan ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä. Erityistä tukea koskevan päätöksen saaneelle oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, jota muutetaan oppilaan tuen tarpeen tai opetuksen sisältöjen ja tavoitteiden muuttuessa.

● Toiminnassa lähikouluperiaate on ensisijainen perusta paikallisen toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittämiseksi. Lapselle pyritään takaamaan mahdollisuus opiskella omassa luontaisesti määräytyvässä koulussa yhdessä ystäviensä kanssa.

● Kunnat ja koulut kehittävät opettajien täydennyskoulutautumista siten, että opettajien perus- ja täydennyskoulutus antavat riittävät valmiudet oppilaiden tuen tarpeen tunnistamiselle ja tuen yksilölliselle toteuttamiselle.

10. Tehostettu -, erityinen tuki ja erityisopetus

LAATUKRITEERIT

Opetuksen järjestäjä:

- Kunnassa ja koulussa on määritelty selkeästi opiskelun tuen järjestäminen,
- kunnassa on asianmukainen rakenne ja tukiverkosto erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen suunnitelmalliseksi järjestämiseksi,
- kunnassa on kehitetty joustavia opetusjärjestelyjä, hallintokuntien ja kouluasteiden yhteissuunnittelua sekä tietojen siirtoon liittyviä käytäntöjä,
- kouluilla on käytössä asianmukaiset resurssit tehostetun ja erityisen tuen järjestämiseen opetuksessa.

Koulu:

- Kouluilla ja opettajilla on riittävästi tiedollisia, taidollisia ja oppimisympäristöön liittyviä valmiuksia opettaa myös erityistä tukea tarvitsevia oppilaita lähikoulussa,
- opettaja jakaa oppilaita tuen tarpeen mukaan erilaisiin työskentelyryhmiin,
- kouluissa kehitetään ja käytetään toimintamuotoja kuten Joustava perusopetus (Jopo), joilla koulut pystyvät kohtaamaan tukea tarvitsevat oppilaat joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti.

TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

- opetussuunnitelma

11. Kieli- ja kulttuurivähemmistöt

LAADUN KEHITTÄMISEN KYSYMYKSIÄ

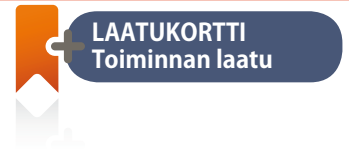

1. Miten opetuksen järjestäjä ja koulu huolehtivat kieli- ja kulttuurivähemmistöjen opetuksen saatavuudesta ja laadusta?
2. Miten opetuksen järjestäjä ja koulu kehittävät oppilaiden ja henkilökunnan monikulttuurisuusvalmiuksista?
3. Miten koulujen oppimisympäristöjä ja toimintakulttuuria kehitetään monikulttuurisuutta tukeviksi?

LAATUTEKIJÄN KUVAUS

- Perusopetuksessa tuetaan monikieli- ja kulttuuritaustaisen oppilaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä sekä äidinkielen kehitystä. Oppilaiden erilaisten kulttuuritaustojen huomioon ottamisen tarkoituksena on, että lapsi tulee tietoiseksi oman etnisen ryhmänsä kulttuuriperinnöstä ja oppii arvostamaan sitä. Opetuksen avulla tuetaan oppilaan kahteen kulttuuriin kasvamista sekä vahvan kulttuuri-identiteetin rakentumista. Näin voidaan lisätä oppilaan integroitumista ja osallisuutta suomalaiseen yhteiskuntaan.
- Suomen tai ruotsin kielen taito toimii edellytyksenä suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumisessa, opinnoissa menestymisessä ja työllistymisessä. Perusopetukseen valmistavaa opetusta järjestetään maahanmuuttajaoppilaille, joiden suomen tai ruotsin kielen taito ei riitä vielä perusopetuksen ryhmässä opiskelemiseen.
- Oppilaille, joiden suomen tai ruotsin kielen taidon ei arvioida olevan kaikilla kielitaidon osa-alueilla äidinkielen tasoinen, opetetaan ruotsi tai suomi äidinkielenä -oppimäärän sijaan suomea tai ruotsia toisena kielenä. Jokaisella opettajalla on mahdollisuus tukea oppilaan suomen tai ruotsin kielen kehittymistä arjen eri vuorovaikutustilanteissa.
- Jokaisella oppilaalla on oikeus käyttää sekä ylläpitää ja kehittää omaa äidinkieltään. Vahva äidinkieli tukee oppilaan kulttuurisen identiteetin rakentumista. Kieli vahvistaa oman kulttuurin tuntemusta ja siteitä omaan kieliyhteisöön. Opettajien on tärkeää tukea oppilaiden vanhempia puhumaan kotona omaa äidinkieltään. Äidinkielellä on tärkeä sosiaalinen ja kasvatuksellinen tehtävä. Yhteistä kieltä tarvitaan lasten ja vanhempien väliseen kommunikaatioon.
- Opetuksessa edistetään suvaitsevaisuutta ja kulttuurien välistä ymmärrystä. Monikulttuuristuva opetustyö edellyttää opettajilta oppilaiden edustamien kulttuurien tuntemusta ja kykyä kohdata eri kulttuureista tulevia oppilaita. Koulun henkilöstön on tärkeää kehittää toimintamootoja ja menetelmiä, jotka auttavat eri kulttuuritaustaisia perheitä osallistumaan mukaan koulun toimintaan.

11. Kieli- ja kulttuurivähemmistöt

LAATUKRITEERIT

Opetuksen järjestäjä:

- Opetussuunnitelma sisältää kieli- ja kulttuurivähemmistöjen opetusta koskevat osuudet,
- etnisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi opetuksen järjestäjä on laatinut toiminnan luonteen edellyttämän yhdenvertaisuussuunnitelman,
- henkilöstökoulutuksella vahvistetaan opettajien monikulttuurisuustaitoja,
- perusopetukseen valmistavaa opetusta tarjotaan, jotta oppilaalla on riittävät valmiudet perusopetuksen ryhmässä opiskeluun,
- suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta annetaan joko kokonaan tai osittain suomi äidinkielenä -opetuksen sijaan, mikäli hänen suomen kielen taitonsa ei ole äidinkielen tasoinen kaikilla kieli-aidon osa-alueilla,
- maahanmuuttajien oman äidinkielen/saamen/romanikielen opetusta tarjotaan.

Koulu:

- Kieli- ja kulttuurivähemmistöön kuuluvan oppilaan vanhemmat saavat tietoa koulun toiminnasta sekä oppilasta koskevista asioista, opetuksen sisällöistä ja arvioinnista sekä oppilashuollosta tarvittaessa omalla äidinkielellään,
- henkilöstön ja vanhempien välisissä keskusteluissa käytetään tarvittaessa tulkkia,
- oppimisympäristöt, toimintakulttuuri, opetusmenetelmät ja työtavat ovat monikulttuurisuutta tukevia.

TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

- opetus- ja muun henkilöstön henkilöstökoulutus
- monikulttuurisen kodin ja koulun välisen yhteistyön kehittäminen
- koulun kieli- ja kulttuurivähemmistöjen tunnetuksi tekeminen koulun yhteisissä tilaisuuksissa sekä vanhempien tilaisuuksissa

5. Kirjallisuusluettelo

Ammatillisen koulutuksen laadunhallintasuositus. 2008. Opetushallitus. Helsinki: Yliopistopaino.

Atjonen, P., Halinen, I., Hämäläinen, S., Korkeakoski, E., Knubb-Manninen, G., Kupari, P., Mehtäläinen, J., Risku, A-M., Salonen, M. & Wikman, T. (2008). Tavoitteista vuorovaikutukseen. Perusopetuksen pedagogiikan arviointi. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 30. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

CAF 2006. Yhteinen arviointimalli CAF (Common Assessment Framework) Organisaation kehittäminen itsearviointin avulla. 2006. Valtiovarainministeriö ja CAF Resource Centre. Helsinki: Edita Prima Oy.

EFQM 1999–2003. Excellence Model. Suomenkielinen käännös. Laatukeskus Excellence Finland.

Fullan, M. 1993. Change forces. Probing the Depths of Educational Reform. The Falmer Press.

Fullan, M. 2001. The New Meaning of Educational Change. 3. painos. Routledge Falmer: London.

Fullan, M. 2005. Leadership & Sustainability. System Thinkers in Action. California, Thousand Oaks, Corwin Press, A Sage Publications Company.

Fullan, M. & Hargreaves, A. 1992. What's worth Fighting for in Your School?

Hargreaves, A. (2006). Four Ages of Professionalism. Teoksessa Lauder, H., Brown, P., Dillabough, J-A. & Halsey, A.H. (toim.) Education, Globalization & Social Change. Oxford University Press, 673-691.

Heikkilä, J., Juva, S., Kettunen, T., Lahtinen, M. & Tiihonen, R. (2008). Koulutuksen talouden käsikirja. PS-kustannus: Juva.

Jakku-Sihvonen, R. (2002). Kansallinen oppimistulosten arviointijärjestelmä. Teoksessa E. Olkinuora, R. Jakku-Sihvonen & E. Mattila (toim.). Koulutuksen arviointi. Lähtökohtia, malleja ja tilannekatsauksia. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja B:70, 61-72.

Jakku-Sihvonen, R. & Rajanen, J. (2002). Koulutuksen ohjausjärjestelmän kehittäminen ajankohtaista. Kasvatus 32 (3), 302-314.

Jussila, J. (2005). Koulutuksen laatu ja tuottavuus perusopetuksessa. Julkaisematon lähde. Asiantuntijapuheenvuoro opetusministeriön perusopetuksen laatuseminaarissa 25.10.2005.

Korkeakoski, E. & Silvennoinen, H. (toim.) 2008. Avaimia koulutuksen arvioinnin kehittämiseen. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 31. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laukkanen, R. (1995). Tilivelvollisuus ja koulutusjärjestelmän arviointi. Teoksessa S. Takala (toim.) Arviointi ja koulutuksen laadun kehittäminen. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Kopi-Jyvä Oy, 39-51.

Launonen, L. & Pulkkinen, L. (toim.) 2004. Koulu kasvuyhteisönä. Kohti uutta toimintakulttuuria. PS-kustannus: Juva.

Lyytinen, H.K., Jokinen, H. & Rask, S. (1989) Koulun työkäytäntöjen arviointi

Löfström, E., Metsämuuronen, J., Niemi, E.K, Salmio, K & Stenvall, K. 2005. Koulutuksen paikallinen arviointi vuonna 2004. Opetushallitus. Arviointi 2/2005. Helsinki: Hakapaino Oy.

Malmi, T., Peltola, J. & Toivanen, J. 2003. Balanced Scorecard – Rakenna ja sovela tehokkaasti. Talentum. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Oksanen, R.. 2008. EfeCaf –itsearviointiväline koulujen kehittämiseen. Julkaisematon artikkeli.

Olkinuora, E. (2005) Koulutuksen laatu ja tuottavuus perusopetuksessa. Julkaisematon lähde. Asiantuntijapuheenvuoro opetusministeriön perusopetuksen laatuseminaarissa 25.10.2005.

Opetushallitus, Laadunhallinnan Leonardo-projekti, Quality in VET-schools verkkosivusto

Raivola, R., Valtonen, P. & Vuorensyrjä, M. (2000). Käsitteet, malli ja indikaattorit koulutuksen tehokkuutta ja vaikuttavuutta arvioitaessa. Teoksessa R. Raivola (toim.) Vaikuttavuutta koulutukseen. Suomen Akatemian koulutuksen vaikuttavuusohjelman tutkimuksia. Suomen Akatemian julkaisuja 2/00. Helsinki: Oy Edita Ab, 11-28.

Raivola, R. 2002. Tavoitetaanko laatu standardeihin yltämällä? Teoksessa E. Olkinuora, R. Jakku-Sihvonen & E. Mattila (toim.) Koulutuksen arviointi. Lähtökohtia, malleja ja tilannekatsauksia. Turun yliopiston Kasvatustieteiden tiedekunta. Julkaisusarja B: 70. Turku: Painosalama, 15–30.

Rajanen, J. (2000). Selvitys koulutuksen paikallisen tason arvioinnin tilasta. Arviointi 11/2000. Opetushallitus. Helsinki: Yliopistopaino.

Raudasoja, E.M. (2005). Koulutuksen paikallisen arvioinnin kehittämisprosessi Oulun kaupungissa 1997-2001. Acta Universitatis Tamperensis 1081. Tampereen yliopisto. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Räsänen, A. & Rönholm, H. 2006. Itsearviointi koulu yhteisöä kehittäväksi. EFQM-arviointimalli yleissivistävässä koulutuksessa. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 14. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Stoll, L & Fink, D. (1996). Changing Our Schools. Linking school effectiveness and school improvement. Buckingham: Open University Press.

Takala, S. (toim.) 1995. Arviointi ja koulutuksen laadun kehittäminen. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Kopi-Jyvä Oy: Jyväskylä.

Vaso, J. & Tuominen, K. 2004. Johdatko oppilaitosta laadukkaasti? Turku: Benchmarking Ltd.

Liitteet

Liite 1. Tunnetuimpien laatu järjestelmien tarkastelu

Laadunhallintamallien tavoitteena on tukea organisaatioita toiminnan ja tulosten jatkuvassa parantamisessa. Parantamiseen pyritään arvioimalla tiettyjä kohteita. Nämä arviointikohteet, joita kutsutaan erinomaisen toiminnan tunnuspiirteiksi, on valittu hyvin menestyneiden organisaatioiden kartoituksissa esille tulleista tehtävistä ja piirteistä. Keskeisiä arviointikohteita muuttamalla voidaan parantaa toimintaa. Yksittäisten arviointikohteiden tehtävänä on nostaa organisaatiossa esille olennaisia asioita kehittämisen kohteeksi.

Laadunhallinta voidaan määrittellä esimerkiksi tarkoittamaan menettelytapoja, prosesseja tai järjestelmiä. Ammatillisen koulutuksen laadunhallintasuosituksessa (Opetushallitus 2008) laadunhallinta tarkoittaa koordinoituja toimenpiteitä organisaation suuntaamiseksi ja ohjaamiseksi laatuun liittyvissä asioissa. Määrittely perustuu ISO-standardiin.

Laadunhallintaan sisältyvät laadun varmistaminen ja laadun kehittäminen. Laadunhallinnan tehtävänä on auttaa toiminnan ja tulosten jatkuvassa parantamisessa. Siksi se kytkeytyy organisaation kaikkiin toimintoihin ja kaikille tasoille. Laadunhallinnassa ajatellaan loogisen ajattelun ja järjestelmällisyyden toteutumista myös sosiaalisessa toiminnassa.

Laadunhallinnassa strategialla tarkoitetaan suunnitelmaa tai mallia, jonka avulla voimavaroja hyödynnetään ja saavutetaan halutut tulokset. Strategia on tietoisuutta tärkeistä valinnoista sekä toimimista sen perusteella koulussa ja opetuksen järjestäjän tasolla. Se toteutuu prosesseissa, joissa on kyse arjen toimintojen hyvästä toteutumisesta ja resurssien oikeasta käytöstä kaikkien osallistujatahojen kanssa. Strateginen ajattelu perustuu tulevaisuuden kehityssuunnan tietoiseen valintaan.

Laadunhallintamalleissa jatkuvalla parantamisella tarkoitetaan pitkäjänteisten prosessien toteuttamista, arviointi- ja palauttejärjestelmien käyttöä ja niiden tuottamien tulosten perusteella tapahtuvaa parantamiskohteiden valintaa sekä tarvittavien muutosten toteuttamista. Prosesseja toteutetaan, johdetaan ja parannetaan päivittäin. Prosesseihin saadaan tukea itsearviointista. Jatkuvaan parantamiseen liittyy tietojen kerääminen sekä palautteen anto ja käsittely. Tietoja käytetään strategian ja toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja seurantaan.

Johtaminen on osa laatutyötä. Johdon tehtävänä on määrittää ja viestittää henkilöstölle työyhteisön kehityksen suunta. Keskeistä on, että johtajalla on selkeä näkemys päämäärästä ja että hän on sitoutunut toimimaan valitun suunnan mukaisesti. Johtaja luo työyhteisöön hyvän hallintotavan ja toimintakulttuurin. Henkilöstön kehittämistä tuetaan sallimalla ihmisten käyttäen koko potentiaaliaan. Erinomaiset organisaatiot oppivat sekä omasta että muiden toiminnasta ja suorituskyvystä. Pyritään jatkuvaan oppimiseen, innovaatioihin ja arvoa lisääviin parannuksiin.

Asiakassuuntautuneisuudella tarkoitetaan laadunhallinnassa asiakkaiden huomioon ottamista ja heidän tarpeisiinsa vastaamista. Organisaatio pyrkii toimimaan siten, että se kykenee pitämään erinomaisia suhteita asiakkaisiinsa. Muuttuvassa ja vaativassa maailmassa menestymiseen vaikuttavat kumppanit, jotka voivat tukea kehittämistä ja yhteistyötä.

Yhteiskunnallisen vastuun toteutumisella laadunhallintamalleissa tarkoitetaan sitä, että toiminta on eettisesti korkeatasoista ja avointa. Opetuksen tehtävänä on tuottaa yhteiskuntakehityksen vaatimia kvalifikaatioita. Erinomaiset organisaatiot toimivat vastuullisesti ja kestävän kehityksen periaatteita noudattaen.

Eräiden yleisesti käytettyjen laadunhallintamallien esittely

Seuraavassa esitellään kolme yleisesti käytössä olevaa laadunhallintamallia BSC, EFQM ja CAF sekä Ammatilliseen koulutuksen laadunhallintasuositus ja EfeCaf-itsearviointiväline. Kaksi viimeksi mainittua ovat erityisesti koulutukseen ja opetukseen tehtyjä laadunhallintamallien sovelluksia.

I. Tasapainotettu tulokortti (Balanced Score Card)

Tasapainotettu tulokortin Balanced Score Cardin (BSC) tavoitteena on viedä yrityksen strategia ja johtamisjärjestelmä työyhteisön jokapäiväiseen toimintaan, jotta sitä voidaan kehittää. Strategiatyön lähtökohtana on organisaation yhteinen näkemys siitä, miksi tarvitaan strategiaa, mikä on organisaation kehitystilanne, mikä on työnjako ja miten strategiaprosessi rakennetaan. BSC:ssa määritellään myös, miten tavoitteet saavutetaan. Mallissa pyritään luomaan yhteisymmärrys tavoitteista ja keinoista. Mallissa arvioidaan strategiaa asiakassuuntautuneesta sekä talous-, prosessi-, oppimis- ja asiakasnäkökulmasta.

Balanced Score Card:n visio ja strategiset valinnat antavat suunnan käytettäville kriteereille ja mittareille. Kriteerit eivät ohjaa strategiaa. Organisaation menestyminen riippuu strategisten näkökulmien yhteyden ymmärtämisestä ja tasapainoisesta toteuttamisesta. (Kuvio 1).

BSC-mallin talousnäkökulmassa tarkastellaan, miten taloudellisesti ja tuottavasti organisaatio käyttää sille uskottuja verovarvoja ja muita resursseja poliittisen päätöksentekijän sekä ohjaavien organisaatioiden mielestä. Talouden tunnuslukujen rinnalle tuodaan myös osaaminen ja suorituskyvyn seuranta. Sisäisillä prosesseilla selvitetään, miten suorituskykyinen organisaatio toteuttaa sille asetetut tavoitteet. Organisaation tulee pitää huolta siitä, että yksilö- ja työyhteisötasoinen uudistuminen sekä henkilöstön henkinen ja fyysinen työkyky säilyvät. BSC:ssä ovat mukana sekä henkilöstön kehittäminen että motivointi. Asiakkaiden odotuksista toiminnan laadun suhteen on aihetta olla hyvin selvillä. Toiminnan vaikuttavuutta mitataan esimerkiksi asiakastytyväisyydellä.

BSC soveltuu hyvin oman toiminnan jatkuvaan arviointiin, kehittämiseen ja johtamiseen. Se mittaa myös suorituskykyä ja onnistumista strategian toteuttamisessa sekä toiminnan tehokkuutta ja vaikuttavuutta. BSC -malli tuo työskentelyyn monipuolisuutta ja sitä on mahdollista soveltaa omaan organisaatioon sopivaksi, esimerkiksi prosessi- ja oppimisnäkökulmissa. Organisaatioiden menestyminen perustuu yhä enemmän muiden kuin taloudellisten ominaisuuksien varaan, mikä on Balanced Score Card:ssa yksi näkökulma.

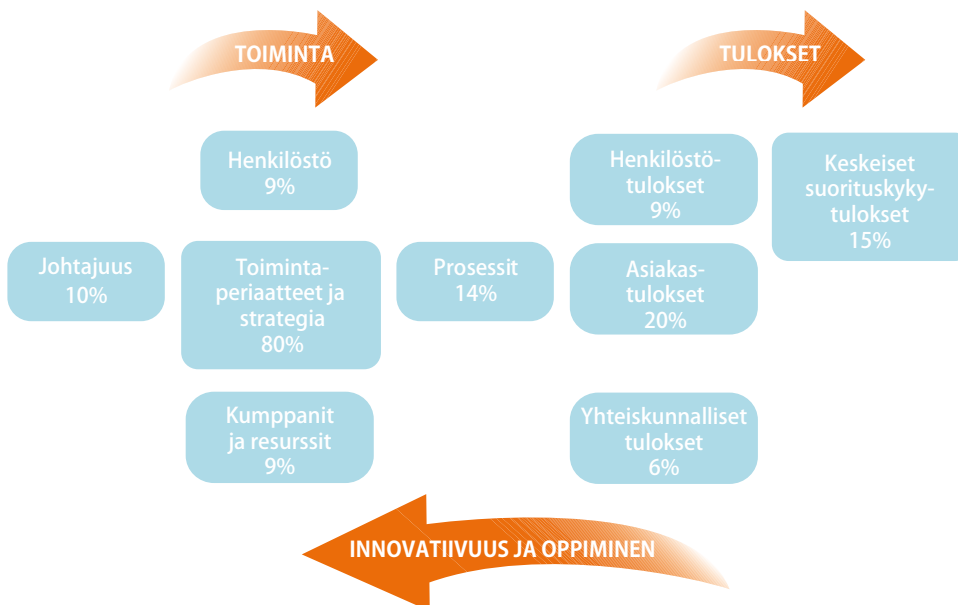
Kuvio 1. Tasapainotettu tulokortti Balanced Score Card (BSC)

II. EFQM-malli (European Foundation for Quality Management)

EFQM-malli on laadunhallinnan ja erityisesti arvioinnin työkalu, joka jäsentää itsearviointia ja mahdollistaa sekä toiminnan että tulosten tarkastelun. Mallin avulla pyritään erinomaisen suorituskyvyn saavuttamiseen. EFQM-mallissa on yhdeksän arviointialuetta, tuloshakuisuus, asiakassuuntautuneisuus, johtajuus ja toiminnan päämäärätietoisuus, prosessit, henkilöstö, jatkuva oppiminen, innovointi ja parantaminen, kumppanuuksien kehittäminen sekä yhteiskunnallinen vastuu. Ensimmäiset viisi arviointialuetta tarkastelevat organisaation toimintatapoja, joilla pyritään saavuttamaan asetetut tavoitteet. Jälkimmäisillä neljällä arviointialueella arvioidaan tuloksia eri näkökulmista. (Kuvio 2.)

EFQM-mallissa määritellään tulokset, jotka halutaan saavuttaa, suunnitellaan ja kehitetään toimintatavat, sovelletaan toimintatapoja käytännössä sekä arvioidaan ja parannetaan toimintatapoja ja niiden käytännön soveltamista. Sekä toiminnassa että tuloksissa pyritään erinomaisiin tuloksiin. Tulosten analysoiminen nostaa esille tavoitteiden ja toimintatapojen muutostarpeet. Erinomaisuus edellyttää keskeisten sidosryhmien tarpeiden tasapainoista huomioonottamista ja tyydyttämistä.

EFQM-mallissa asiakassuuntautuneisuus on erinomaisen organisaation keskeinen tunnuspiirre. Yhteistyömenettelyt sisältävät osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sekä mahdollisuuden antaa palautetta. Keskeistä on käydä jatkuvaa arvokeskustelua ja löytää tasapaino odotuksien, tarpeiden ja mahdollisuuksien välille.

Kuvio 2. EFQM-mallien arviointialueet ja pisteytyksen painoarvot

III. CAF-malli (Common Assessment Framework)

CAF-malli on julkisen sektorille tarkoitettu laadunarviointityökalu, jonka perusajatuksena on organisaatioon kohdistuva kokonaisvaltainen laadunarviointi. Mallin päätavoitteena on helpottaa laatujohtamisen käyttöä. Muina tavoitteina on julkisen sektorin organisaatioiden vahvuuksien ja parantamisalueiden tunnistaminen, käytössä olevien laadunhallintamenetelmien yhdistäminen sekä julkisen sektorin kehittäminen.

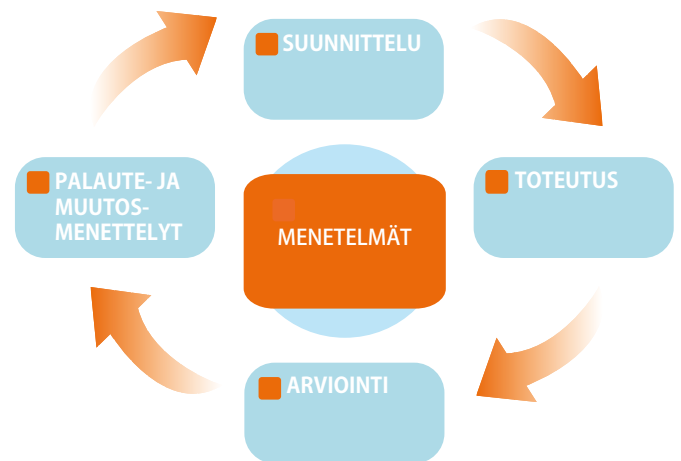
CAF-mallissa on samansisältöiset arviointialueet kuin EFQM-mallissa, mutta ne on nimetty osittain eri tavalla. Arviointialueet ovat johtajuus, henkilöstö, strategiat ja toiminnan suunnittelu, kumppanuudet ja resurssit, prosessit, henkilöstötulokset, asiakas ja kansalaistulokset, yhteiskunnalliset tulokset sekä keskeiset suorituskykytulokset. Ensimmäiset viisi arviointialuetta tarkastelevat organisaation toimintatapoja, joilla pyritään saavuttamaan asetetut tavoitteet. Jälkimmäisillä neljällä arviointialueella arvioidaan tuloksia eri näkökulmista. CAF-mallissa on samoja piirteitä kuin EFQM-mallissa, johon on lisätty prosessin arviointia ja johdon katselmuksia. (Kuvio 2.)

Arvioinnin kohteena ovat toimintatavat, joilla mahdollistetaan hyvien tulosten syntyminen. Tämä edellyttää mallin tarkastelua kokonaisuutena, koska usein tulokset ovat yhteisvaikutusta toiminnassa tapahtuneista asioista. CAF-mallin keskeisin anti kehittymisen kannalta on tulosten ja toiminnan välisen yhteyden näkeminen. Mallia voidaan käyttää osana laajempaa kehittämistyötä, se voidaan kohdentaa tiettyyn kehittämistarpeeseen tai muokata oman organisaation tarpeisiin.

IV. Ammatillisen koulutuksen laadunhallintasuositus

Ammatillisen koulutuksen laadunhallintasuosituksen (Opetushallitus 2008) tavoitteena on tarjota puitteet laadunhallinnan pitkäjänteiselle kehittämiselle ammatillisessa koulutuksessa. Suositus perustuu ammatillisen koulutuksen laadunvarmistuksen yhteiseen eurooppalaiseen viitekehykseen (CQAF, Common Quality Assurance Framework). Se on tarkoitettu strategiseksi kehittämisvälineeksi ammatillisen koulutuksen järjestäjille ja toimintayksiköille. Suosituksen tehtävänä on tukea ja kannustaa ammatillisen koulutuksen järjestäjiä kehittämään toimintansa laatua erinomaiseksi. Siinä laadunhallinta tarkoittaa koordinoituja toimenpiteitä organisaation suuntaamiseksi ja ohjaamiseksi laatuun liittyvissä asioissa. Tämä laadunhallintasuosituksen määrittely perustuu ISO-standardiin.

CQAF-viitekehys perustuu EFQM- ja CAF- arviointimallien tavoin jatkuvaan oppimiseen ja toiminnan systemaattiseen kehittämiseen. Malli ohjaa koulutuksen järjestäjää kiinnittämään huomiota laadun kannalta oleellisiin asioihin, mutta ei anna vastausta siihen, miten koulutuksen järjestäjän tulisi toimia. CQAF-mallin mukaiset laadunhallinnan vaiheet on kuvattu kuviossa 3.

Kuvio 3. Eurooppalainen laadunvarmistusmalli.

Mallin osa-alueet ovat suunnittelu, toteutus, arviointi ja palautte- ja muutosten toteutus, joille kullekin on määritelty laatusuosituksia. Koulutuksen järjestäjä päättää, millainen kokonaisuus palvelee parhaiten sen tarpeita. Laadunvarmistuksessa ja -hallinnassa korostuvat itsearviointi ja siihen yhdistetty ulkoinen arviointi. Kysymysten avulla kiinnitetään laadun kannalta huomiota kriittisiin tekijöihin. Koulutuksen järjestäjä päättää, miten suosituksia toteutetaan käytännössä ja mitä menetelmiä käytetään.

V. EfeCaf-itsearviointiväline

EfeCaf-itsearviointiväline on koulujen käyttöön laadittu kahden laadunhallintamallin sovellus. Se on Opetustoimen arviointiperusteisiin pohjautuva CAF-arviointimallin sovellus, johon on otettu mukaan myös EFQM-mallin piirteitä siinä määrin, että sovellusta voidaan käyttää yksiköissä, joiden tavoitteiden asettelu perustuu EFQM-malliin.

EfeCaf -malliin on otettu mukaan alkuperäisestä CAF-mallista kaikki yhdeksän arviointialuetta, mutta pisteiden laskeminen ja arviointikohteiden lukumäärä ovat vähäisempiä kuin CAF:ssa. Arviointikohteiden painotukset ovat määrättyneet koulun perustehtävän ja toimintatapojen mukaisesti. Arviointialueiden ja kohteiden sisällä varsinaiset arviointikriteerit ovat muokattu kouluihin soveltuviksi.

EfeCaf:n arvioinnin kohteena ovat organisaation eri osa-alueet ja toimintatavat, joilla mahdollistetaan hyvien tulosten syntyminen. Kartoittavan ja seulovan luonteensa takia EfeCaf-itsearviointiväline soveltuu arvioinnin ja laatutyönsä alkuvaiheessa oleville organisaatioille.

Yksittäisen koulun kannalta on olennaisempaa löytää koulun vahvuudet ja kehittämiskohteet kuin tuottaa irrallisia ja tarkkoja arviointilukuja, joilla kilpaillaan toisia organisaatioita vastaan. EfeCaf-malli on tarkoitettu ensisijaisesti tuottamaan arviointitietoa yksikön toiminnan kehittämiseen. Mallin etuna on, että koulun arviointityön edetessä EfeCaf:sta voidaan siirtyä käyttämään CAF- tai EFQM- malleja. Tuolloin arviointiprosessiin tulevat kaikki arviointikohdat ja tarkka pisteytys.

Laadunhallintamallien sopivuuden arviointia opetuksen laadun kehittämisessä

Laadunhallintamallit on kehitetty yritysten tai julkisen sektorin tarpeisiin tuottamaan taloudellista hyötyä, parantamaan organisaation toimintatapoja tai toteuttamaan itsearviointia. Perusopetuksen tavoitteena ei ole taloudellisen hyödyn tuottaminen, vaan oppilaiden opettaminen ja kasvattaminen heidän omien edellytystensä mukaisesti. Opetuksessa on kyse inhimillisestä vuorovaikutuksesta, jossa toiminta ja tavoitteet toteutuvat monin eri tavoin oppilaiden ja opettajien kesken. Hyvät tulokset eivät ole samanlaisia kaikkien oppilaiden kohdalla, ja osa opetuksen ja kasvatuksen tuloksista saattaa näkyä vasta pitkän ajan kuluttua.

Opetuksen järjestäjä valitsee käytettävät laadunhallintamallit, mistä syystä tässä yhteydessä ei suositella mitään mallia. Opetuksen ja kasvatuksen erityispiirteet eivät näy malleissa. BSC-, EFQM- CAF- ja EfeCaf-malleja sekä ammatillisen koulutuksen laadunhallintasuositusta voidaan soveltaa opetuksen järjestäjän ja peruskoulujen toiminnan parantamiseen. Mallit auttavat kouluja ja opetuksen järjestäjiä arvioimaan systemaattisesti omaa toimintaansa. Ne ohjaavat kouluja ja opetuksen järjestäjiä tarkentamaan vision ja strategian liittymistä arkityöhön ja toteutumista siinä sekä niistä saatavaa hyötyä, mikä on mallien vahvuus.

Jokainen laadunhallintamalli on toimintajärjestelmän analyysi. Kaikissa malleissa keskitytään toiminnan kannalta oleellisiin kysymyksiin eli tarkastellaan suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Tarkasteltavat kohteet soveltuvat koulujentoimintaan. Niitä arvioimalla pyritään löytämään koulun vahvuuksia ja kehittämiskohteita. Eri arviointikerroilla saatuja tuloksia verrataan keskenään ja toimintaa kehitetään tai muutetaan tulosten osoittamalla tavalla. Näin saadaan kokonaisvaltainen käsitys koulun toiminnasta ja johtamisjärjestelmästä sekä parannetaan toimintaa.

Laadunhallinnan tulee olla koulussa luonteva osa jokapäiväistä toimintaa, siinä käytettävien menetelmien yksinkertaisia, selkeitä, arkeen sopivia ja arviointikelpoisia. Laadunhallintamallit tuovat systemaattisuutta koulun kehittämiseen ja tekevät siitä tietoisin prosessin. Prosessit kuvataan siten, että opettajat ja muu henkilöstö tunnistavat ne sekä voivat käyttää kuvauksia arvioinnin ja kehittämisen välineenä. Prosessien avulla tunnistetaan ja systematisoidaan työskentelyn vaiheet ja dokumentoidaan ne. Dokumentoitua tietoa voidaan käyttää tulosten vertailuun ja toimintojen kehittämiseen. Dokumentointi tuottaa myös trenditietoa sekä koulujen että opetuksen järjestäjien käyttöön. Laadunhallintamallien käytössä on varauduttava siihen, että prosessien ja seurantajärjestelmän luomiseen tarvitaan aikaa.

Laadunhallintamallit voivat hyödyntää koulun ja opetuksen järjestäjän välistä yhteistyötä. Erityisesti BSC-mallissa korostetaan osaamista ja kasvua. Siten se soveltuu hyvin kouluihin ja opetuksen järjestäjätason arviointiin. Siinä korostetaan strategian toteutumista organisaatiossa, kuten oppimisen ja kasvun näkökulmaa sekä yhteistyötä huoltajien kanssa. Oppimisen kannalta on aiheellista pohtia, mitä on opittava ja miten pedagoginen näkökulma toteutuu koulun perustehtävässä. Tulokortin peruserätykset vision selkiyttämistä ja kommunikoinnista, tuloksellisuuden arvioinnista, kriteereiden merkityksestä ja tasapainoisen kokonaiskuvan luomisesta ovat relevantteja myös julkisella sektorilla.

BSC antaa apua jatkuvaan mittaamiseen ja tavoitteisen seuraamiseen. Tyypillisiä BSC-mittareita ovat koulussa esimerkiksi oppilaiden pääsy jatko-opintoihin, muodollisesti kelpoisten opettajien määrä ja opintojen keskeyttämisprosentti. Ymmärryksen taas toivotaan johtavan aikaisempaa parempaan sitoutumiseen ja sitä kautta koulun strategian toteuttamiseen. BSC:ssa arvioidavat näkökulmat voidaan nimetä oman koulun kannalta merkityksellisellä tavalla, esimerkiksi kiinnittää huomiota prosessien tunnistamiseen. Tulokset ovat ratkaisevia.

Tulosten analysointi korostaa tavoitteiden ja toimintatapojen muutostarpeet EFQM-mallissa. Sekä toiminnassa että tuloksissa pyritään erinomaisiin tuloksiin. Arviointiin liittyy aina myös niiden toimenpiteiden kuvaaminen, joiden avulla tulokset syntyvät. Erinomaisuus edellyttää kaikkien keskeisten sidosryhmien tarpeiden tasapainoista huomioonottamista ja tyydyttämistä. Tuloksia tarkastellaan monista eri näkökulmista. Malli on itsearviointin väline, joka on sovellettavissa kouluihin. Jos halutaan apua esimerkiksi toiminnan vuosikatsaukseen, valinta voi olla EFQM.

EFQM- ja CAF-mallit ovat varsin pitkälle yhteensopivat, sillä niissä arvioidaan toimintaa ja tuloksia samoilla arviointialueilla. Malleissa on tavoitteena arvioida toiminnan laadun kannalta keskeiset osa-alueet: suunnittelu (plan), toteuttaminen (do), arvioiminen (check) ja kehittäminen (act). Nämä osa-alueet soveltuvat myös koulujen laadunhallintaan. Tavoitteena on myös hahmottaa niiden yhteys toisiinsa, toimintatapojen keskinäinen riippuvuus sekä toimintatapojen ja tulosten välinen syy- ja seuraussuhde. Molempia malleja voidaan soveltaa koulujen käyttöön. Ne tukevat koulun itsearviointia, kun tavoitteena on turvata jokaiselle oppilaalle omaa tasoa ja kykyjä vastaavat koulunkäynnin edellytykset. Mallit tukevat myös koulujen välistä vertaisarviointia. CAF-malli tarjoaa organisaatiolle mahdollisuuden oppia enemmän omasta toiminnastaan, erityisesti suorituskyvystä. EFQM-malli antaa toiminnasta yksityiskohtaisempaa tietoa kuin CAF-malli.

Kaikki laadunhallintamallit eivät sisällä näkemyksiä strategian toteuttamisesta. Myöskään perusopetuksessa strategia- ja prosessiajatteluun ei ole välttämättä vielä totuttu, joten aikaa tarvitaan niiden ymmärtämiseen ja niihin sitoutumiseen. Jos kouluissa ei tunneta esimerkiksi kunnan strategiatyön käytäntöjä, ei tiedetä, miten koulun työ liittyy kunnan työhön. Strategiaa toteutetaan kuitenkin joka päivä kaikissa toiminnoissa, ja strategiatietoisuuden lisäämisessä rehtorit ovat avainasemassa. Rehtorin tehtävänä on viestittää henkilöstölle työyhteisön kehityksen suunta. Keskeistä on, että rehtorilla on näkemys päämäärästä ja että hän on sitoutunut toimimaan valitun suunnan mukaisesti. Tulokset voivat näkyä myönteisenä työ- ja oppimisilmapiirinä.

Kouluissa on laadunhallintamallin lisäksi muita rinnakkaisia suunnitelmia, ohjelmia ja järjestelmiä, joita on tuotettu sekä valtionhallinnossa että kunnissa koulutuksen laadun parantamiseksi. Rinnakkaisten järjestelmien, kuten esimerkiksi terveys- ja turvallisuusjärjestelmän tai ympäristöjärjestelmän, tulisi muodostaa yhdessä looginen kokonaisuus ja sisältyä vuosisuunnitelmaan, jotta niistä saadaan tarkoitettu hyöty. Muuten eri järjestelmien käyttö laadun parantamiseksi saatetaan kokea kouluissa työlääksi tai peräti turhaksi.

Mikäli koulussa päädytään jonkin laadunhallintamallin käyttöön, oleellista on ratkaista, mitä laadunhallintamallilta halutaan. Mitkä ovat koulun toiminnassa niin tärkeitä asioita, joita on tarpeen arvioida säännöllisesti? Koulussa valitaan ensin kohteet, joiden laatua halutaan parantaa ja sen jälkeen valitaan kohteeseen sopiva arviointitapa. Laadunhallintamallien käytöllä voidaan saada aikaan toimiva pedagoginen kokonaisuus, jossa opitaan hyvin, toiminta hyvää ja ilmapiiri on myönteinen. Tuloksia voidaan parantaa vain muuttamalla toimintaa.

Oppilaiden oppiminen ja kasvaminen ovat opetuksen prosessien tuloksia, jotka harvoin voidaan nähdä suoraan tai mitata. Myöskään koulun laatua ei voida mitata yksittäisillä toimenpiteillä, vaan sillä, miten eri toimenpiteet vaikuttavat yhdessä.

Liite 2. Laadunhallinnan kansainvälinen esittely

Laadunhallinnan kansainvälisen esittelyn tarkoituksena on tuoda uusia näkökulmia perusopetuksen laadunhallintaan. Laadunhallinnan tapojen ja näkökulmien tunnistaminen auttaa havaitsemaan perusopetuksen laatukriteerit kansainvälisessä viitekehyksessä ja oman maan aseman suhteessa muihin maihin. Alankomaat, Irlanti, Skotlanti, Ruotsi ja Tanska valittiin esiteltäviksi maiksi siitä syystä, että kolmessa ensiksi mainitussa maassa on pitkä kokemus systemaattisesta tarkastuksesta ja jäsenyteen arviointitavat. Ruotsi ja Tanska edustavat pohjoismaisia koulutusjärjestelmiä ja kehittävät johdonmukaisesti laadunhallintaansa.

Esittelyssä tarkastellaan laadunhallintaan vaikuttavia toimijoita ja toiminnan muotoja sekä ulkoista ja sisäistä arviointia. Arvioinnin esittely on perusteltua, sillä arvioinnin tuloksista nousevat kehittämiskohteet, joiden toimintaa muuttamalla voidaan parantaa laatua. Itsearviointitulosten hyödyntäminen laadunhallinnassa ja kehittämistyössä parantaa koulun tuloksia.

I. Alankomaat

Alankomaissa opetus-, kulttuuri- ja tiedeministeriöllä on yleisvastuu koulutuksesta. Ministeriö valvoo järjestelmän rakennetta ja rahoitusta, valtion ylläpitämien oppilaitosten hoitoa, tarkastustoimintaa, tutkintoja ja opiskelijoiden tukimuotoja. Koulutuspolitiikka on keskusjohtoista, oppilaitosten hallinto ja hoito on hajautettua, ja keskushallitus valvoo koulutusta säädösten ja määräysten avulla. Maassa on sekä julkisen sektorin että yksityisten tahojen ylläpitämiä kouluja.

Alankomaissa keskeisinä laadunhallinnan toimijoina ovat opetusministeriö, sen alainen tarkastusvirasto, kunnat ja yksittäiset koulut. Valtion hallinto pyrkii koulutuksen laadun edistämiseen, valvontaan ja raportointiin. Kunnat valvovat kaikkia kunnassa toimivia oppilaitoksia sekä toimivat päättävinä viranomaisina julkisen sektorin ylläpitämissä oppilaitoksissa. Laadunhallinnassa ja opetuksen kehittämisessä on siirretty yhä enemmän vastuuta koulutuksen järjestäjille ja kouluille.

Laadunhallinta

Alankomaissa korostetaan sisäistä arviointia, mutta tarkastusvirastolla on keskeinen ulkoisen arvioijan rooli perusopetuksen kehittämisessä ja valvonnassa. Laadunhallintatyö keskittyy opetuksen laadun edistämiseen, koulujen lakisääteisten tehtävien toteutumiseen ja koulutuksen kehittymisen raportointiin.

Valtakunnallinen koulutuksen tarkastusvirasto vastaa oppilaitosten toiminnan lainmukaisuudesta, seuraa koulutuksen tilaa tarkastamalla oppilaitoksia, neuvottelee henkilökunnan sekä alue- tai paikallishallinnon kanssa ja toimii neuvoa-antavana elimenä. Tarkastusvirasto käy jokaisen koulun läpi vuosittain, mutta joka neljäs vuosi suoritetaan kokonaisvaltainen tarkastus, jonka sisällön virasto määrittelee. Arvioitavia asioita ovat mm. luokkahuoneessa tapahtuva opetus ja oppiminen, oppilaan ohjaus ja tuki, koulun yleiset koulutuslinjaukset ja yhteistyö, henkilöstö-, hallintoresurssit, itsearviointi, johtaminen ja koulun ilmapiiri. Virasto raportoi vallitsevasta tilanteesta ja tekee parantamishdotuksia. Virasto suorittaa jälkiarvioinnin ja tarkastelee tehtyjä parannuksia sekä arvioi niiden laatua. Jos tarkastusvirasto pitää koulun itsearviointia riittävänä, ei lisätarkastuksia suoriteta. Jos epäkohtia esiintyy eikä niitä korjata, opetusministeri voi asettaa koululle hallinnollisia rangaistuksia ja rajoituksia.

Itsearviointi

Koulut arvioivat säännöllisesti toimintaansa ja opetuksen laatua, mutta ne voivat melko vapaasti määritellä itsearviointinsa kohteet, arviointitavan ja niiden laatustandardit. Koulujen toiminnan pakollisia arviointivälineitä ovat koulusuunnitelma, kouluesite sekä valituskäytäntö. Koulusuunnitelmassa kuvataan keinot koulutuksen laadun parantamiseksi ja se päivitetään vähintään joka neljäs vuosi. Koulusuunnitelma esitetään tarkastusvirastolle. Kouluesite on tarkoitettu oppilaille ja vanhemmille. Se sisältää tietoa koulusta, sen tavoitteista ja saavutuksista sekä vanhempien ja oppilaiden oikeuksista. Virasto tarkistaa, että esitteessä mainitut tiedot pitävät paikkansa. Koulut on veloitettu informoimaan valituskäytännöistä vanhempia. Lain mukaan koulujen on asetettava toimikunta käsittelemään koulun ja kodin välisiä erimielisyyksiä.

II. Irlanti

Irlannissa koulujärjestelmä ja hallinto ovat olleet keskitettyjä, mutta nyt ollaan käynnistämässä rakenneuudistusta, jonka avulla keskitytään toiminnan kehittämiseen, tulevaisuuden suunnitteluun ja arviointiin. Rakenneuudistuksella, kuten hajautetulla järjestelmällä, pyritään ratkaisemaan organisatoriset haasteet ja varmistamaan hyvät koulutuspalvelut kaikille lapsille. Koulutuksen laadunhallintaan keskeisesti vaikuttavat toimijat ovat opetusministeriö ja sen tarkastusvirasto.

Suurin osa oppilaista käy julkisen sektorin kouluja. Osa kouluista on yksityisomistuksessa, ja niitä johdetaan paikallisesti, mutta opettajien palkat, pääoma- ja toimintakustannukset ketaan lähes kokonaan valtion varoista.

Laadunhallinta

Perusopetuksen ulkoisesta laadun arvioinnista ja seurannasta vastaa tarkastusvirasto, jonka päätehtävänä on arvioida koulutusjärjestelmän laatua, taloudellisuutta, vaikuttavuutta ja tehokkuutta sekä neuvoa ja tukea kouluja. Virasto tarkastaa yksittäisen koulun viiden - seitsemän vuoden välein ja tuottaa materiaalia koulujen käyttöön. Koulun itsearviointia ja kehittämistä korostetaan valtiohallinnon taholta.

Tarkastusviraston suorittama koulun arviointi on ulkoinen arviointi, jonka tarkoituksena on tukea koulun itsearviointia, tunnistaa koulun vahvuudet, selkeyttää arvioinnin tavoitteita ja antaa suosituksia kehittämistä vaativille osa-alueille. Koulua tarkastellaan kokonaisuutena ja keskitytään johtamisen ja suunnittelun, opettamisen ja oppimisen sekä oppilaan tuen arvioimiseen. Johtamisen laatu koostuu johtokuntaa, koulun johtamista ja resurssien hallintaa käsittelevistä sisällöistä. Suunnittelun laatu sisältää suunnitteluprosessit ja koulusuunnitelman toimeenpanon vaikutuksineen. Opettamisen laatua tarkastellaan oppiaineiden, arvioinnin ja tulosten avulla. Koulun ja kodin yhteistyö on osa oppilaan tuen laatua.

Kolmivaiheinen tarkastus käsittää esiarvioinnin, varsinaisen arvioinnin ja päätöskeskustelun. Arvioinnin tavoitteena on hankkia tietoa koulun sisäisistä toimintatavoista ja muodostaa vuorovaikutuksellinen suhde tarkastajaryhmän sekä kouluyhteisön välille. Opetusta ja siihen osallistumista sekä oppilaiden töitä tarkkaillaan. Päätöskeskustelussa reflektoidaan arvioinnin tuloksia, joiden pohjalta parannetaan käytänteitä. Tarkastusvirasto voi tehdä tarkastusarvioinnin ja todeta, onko toimenpiteet laadun parantamiseksi tehty.

Itsearviointi

Itsearviointi on yhteydessä ulkoiseen laadunhallintaan. Itsearvioinnin osa-alueet ovat samat kuin ulkoisessa arvioinnissa: johtaminen, suunnittelu, opetussuunnitelmaprosessi, oppiminen ja opettaminen sekä tuki. Johtamisen laadussa on näkökulmina koulun ilmapiiri, omistajuus ja johtaminen. Suunnittelun laatu kuvataan koulusuunnitelmassa. Opetussuunnitelmaprosessin laatuun kiinnitetään huomioita suunnittelun, organisoinnin sekä siihen liittyvien toimintojen avulla. Oppimisen ja opettamisen laadussa tarkastellaan suunnittelua, opettamista ja oppimista sekä arviointia ja saavutuksia. Tuen laatuun sisältyy oppilaiden lähtökohtien ja taustojen huomioonottaminen opetus- ja tukijärjestelyjä kohdennettaessa. Opettajat vastaavat jatkuvasta arvioinnista.

III. Skotlanti

Kouluasioista vastaavat opetusministeri ja aluehallituksen opetusvirasto. Kunnilla on lakisääteinen velvollisuus järjestää asianmukaista ja tehokasta opetusta. Yksityiset koulut tarjoavat opetusta noin neljälle prosentille kouluikäisiä.

Skotlannissa on pitkä tarkastuksen ja ulkoisen arvioinnin perinne. Koulun työn ja laadun arviointiin kuuluvat kansallisen tarkastusviraston ja paikallisen koulutoimen suorittama arviointi sekä koulujen suorittama itsearviointi. Tämä malli tukee hyvin koulujen toimintaa. Arviointien ja tarkastusten tehtävänä on parantaa koulujen käytänteitä ja tuoda esille parannusehdotuksia. Koulujärjestelmää parannetaan vastaamaan tulevaisuuden haasteita.

Laadunhallinta

Paikallisviranomaisten suorittamien arviointien lisäksi kansallisesti opetuksen laadun arvioinnista ja valvonnasta vastaa tarkastusvirasto, joka on vastuullinen keskushallinnolle. Laadunhallintatyössä korostetaan koulujen itsearviointia, jota virasto tukee monin tavoin, esimerkiksi julkaisutoiminnalla.

Tarkastusviraston suorittamien arviointien ja koulutarkastusten tehtävänä on kehittää oppilaiden oloja ja koulujen käytänteitä sekä tuoda esille parannusehdotuksia. Viraston tuottama itsearviointimateriaalia käytetään arviointi- ja tarkastustyössä. Keskeisin laadunhallinnan muoto on koulujen tarkastukset, jotka tehdään jokaiseen kouluun viiden vuoden välein. Tarkastuksissa tuetaan kehitystä, edesautetaan vastuullisuutta, keskitytään oppimisen laatuun ja parannettaviin kohteisiin, otetaan huomioon koulujen itsearviointi sekä kehitetään omia toimintatapoja. Koulukohtaiset arviointiraportit julkaistaan.

Tarkastusmallissa korostetaan koulun kykyä työn ja oppimistulosten jatkuvaan parantamiseen sekä osallisuuden ja itsearvioinnin tukemiseen. Tarkastuksissa keskitytään oppimiseen vaikuttaviin tekijöihin sekä oppilaiden oppimistuloksiin suhteessa valtakunnallisiin tuloksiin, luokahuoneessa tapahtuvaan opetukseen ja oppimiseen, oppilaan ohjaukseen, koulun toiminnan linjauksiin ja yhteistyöhön, resursseihin, itsearviointiin, johtamiseen, ilmapiiriin sekä koulurakennusten ja materiaalien käyttöön. Mukana on lukuisia indikaattoreita, mutta vuosittaisissa tarkastuksissa niistä käytetään vain osaa. Koululle asetetaan usein tietty aika kehittämisehdotusten tekemiseen ja jälkikäteen arvioidaan, onko toimenpiteet tehty laadun parantamiseksi.

Kansalliset laatusuositukset toimivat koulujen itsearvioinnin tukena ja kansallisessa koulujen tarkastustyössä. Laadun kokonaisvaltainen arviointi muodostuu määrällisen aineiston, havainnoinnin ja eri toimijoiden näkemysten yhteistuloksena. Laatukehitys on jaettu kolmeen osa-alueeseen; onnistuminen ja saavutukset, koulun arki ja työ sekä visio ja johtaminen.

Onnistuminen ja saavutukset -osa-alue vastaa kysymyksiin tulosten saavuttamisesta ja kyvystä vastata kouluyhteisön tarpeisiin. Opetuksen ja hallinnon laatu vastaavat koulun arkityöhön liittyvään kohtaan. Opetuksen järjestäminen on osa tulosten saavuttamista, kun taas toimintaperiaatteiden kehittäminen ja suunnittelu, hallinto ja henkilökunnan tukeminen sekä yhteistyö ja resurssit liittyvät hallinnon laatuun.

IV. Ruotsi

Ruotsissa opetusministeriöllä on yleisvastuu koulutuksesta, mutta seuranta ja arviointia koskevat tehtävät on siirretty valtion virastoille. Kouluvirasto valvoo koulutukselle asetettuja vaatimuksia ja käytänteiden toimivuutta sekä toimii laadunhallinnan parantamiseksi yhteistyössä kuntien kanssa. Koulutuksen järjestäjillä ja kouluilla oman toimintansa arvioitsijoina on melko suuri vapaus määritellä laatukriteerinsä ja arviointikäytänteensä. Kunnat vastaavat koulujen perustamisesta ja toiminnasta valtakunnallisten opetussuunnitelmien, tavoitteiden ja ohjeiden rajoissa.

Koulutuksen arviointi

Kouluvirasto tukee kuntien ja koulujen systemaattista laatutyötä sekä kehittää johtajuutta kouluissa. Kouluvirasto vastaa koulujärjestelmän, koulujen seurannasta ja yleisten laatusuosistusten toteutumisesta. Kunnat arvioivat ja varmistavat laadun ja toimivan koulutustarjonnan.

Laadunhallinta

Hallituksen tavoitteena on tarkastaa jokainen peruskoulu noin kolmen vuoden välein. Koulujen ulkopuolisen arvioinnin ja tarkastuksen tekevät viraston tarkastajat, jotka voivat käyttää ulkopuolisia asiantuntijoita apunaan. Tarkastuksissa arvioidaan, miten koulut toimivat suhteessa kansallisiin tavoitteisiin, ja miten asetetut tavoitteet toteutuvat. Tarkastuksissa keskitytään oppilaiden tietoihin, mutta koulujen toimintaa tuetaan ja parannetaan säännöllisesti. Huomiota kiinnitetään myös opettamiseen, ohjaukseen, hallintoon ja laatutyöhön. Keskeisenä arviointityössä on tarkastella kuntien ja koulujen laatutyötä ja toiminnan kehittämistä.

Koulut ja opetuksen järjestäjät antavat vuosittaisen laatuselonteon kouluvirastolle. Koulu kertoo arvoistaan ja normeistaan, oppilaiden osallisuudesta koulutyöhön, koulun ja muiden toimijoiden yhteistyöstä sekä arvioinnin toteuttamisesta. Opetuksen järjestäjä selvittää käytettävissä olevat resurssit, tulokset ja laadunhallinnan tavat.

Ruotsin laatukäsitys muodostuu kansallisista tavoitteista ja se on kansallisten vaatimusten mukaista. Laadun tulee täyttää myös paikalliset suunnitelmat ja vaatimukset, jotka perustuvat kansallisiin päätöksiin. Laadulla pyritään parantamaan toimintaa koulujen omista edellytyksistä lähtien. Systemaattista laatutyötä pidetään jatkuvana prosessina, joka liitetään koulun strategiaan ja tilanteisiin, joita pyritään parantamaan. Laatuajattelu perustuu siis prosessiin eli mitä tehdään, tavoitteeseen eli mihin työ johtaa ja taustatekijöihin. Kouluvirastossa on laadittu työkaluja tukemaan laatutyötä yksilöllisestä toiminnasta kunnan toimintaan. Työkalua voidaan käyttää joustavasti prosessin suunnittelusta kehittämisprosessien toteuttamiseen.

Itsearviointi

Kuntien vastuulla on arvioida kouluissa tapahtuvan opetuksen laatua. Rehtori yhteistyössä koulun muiden toimijoiden kanssa on vastuussa koulun arvioinnista. Kouluilla on käytettävissä runsaasti itsearviointimateriaaleja työnsä tukemiseen.

V. Tanska

Opetusministeriöllä on kokonaisvastuu koulutuksesta. Se valvoo kansakouluja instituutiotasolla, mutta tarkastaminen tapahtuu kuntien ja läänien viranomaisten toimesta. Koulutusta seurataan tekemällä tarkastuksia ja selvityksiä. Viranomaiset eivät aseta kouluille yhtä laatujärjestelmää, vaan kunnilla on itsenäisen ja suhteellisen vapaa rooli koulutuksen järjestämisessä.

Laadunhallinta

Tanskassa laadunhallinnan keskeiset lähtökohdat ovat yhteiset suuntaviivat, testaus, ministeriön tarkastus ja hyväksyntä, toimijoiden osallisuus, laadun perusteena itsearviointi ja seuranta sekä läpinäkyvyys ja avoimuus. Valtakunnallinen Arviointi-instituutti (EVA) on merkittävä toimija Tanskan laadunhallintatyössä. Se valvoo, kehittää ja kokoaa tietoa Tanskan koulutuslaitoksista ja sillä on mahdollisuus tehdä yksityiskohtaisia arviointeja koulutuksen laadusta.

Laatukäsityksessä painotetaan systemaattista itsearviointia ja seurantaa. Arviointi ja testaus ovat osa laatua. Perusopetuksen järjestäjiltä odotetaan koulutuksen laadun suunnittelua ja parantamista omista tarpeista ja lähtökohdista. Opiskelijoiden ja vanhempien osallisuus koulutuksen laadun kehittämisessä on merkittävä osa ja siksi siihen kiinnitetään huomiota.

Lainsäädännön pyrkimyksenä on ollut lisätä vertailukelpoista tietoa koulutukseen ja kouluihin liittyvissä kysymyksissä. Koulun pedagogiset toimintaperiaatteet, itsearviointin tulokset ja luokkakohtaiset ainekeskiarvot on tarkoitettu myös oppilaitoksille, jotta vertailu toisten koulujen kanssa on mahdollista. Koulutuksen laatua pyritään parantamaan pätevyyden ja kompetenssin, joustavuuden, innovatiivisuuden, valinnan vapauden ja tulosjohtamisen avulla.

Itsearviointi

Sisäiseen laadun kehittämiseen kannustetaan itsearviointia tekemällä. Itsearviointilla pyritään systemaattisuuteen ja koulun kehittämiseen. Arviointi-instituutti on luonut peruskouluun itsearviointimallin tukemaan koulujen arviointia. Mallin mukaan itsearviointikysymykset esiintyvät kuvauksen, analyysin, arvioinnin ja toiminnan reflektoinnin tasoilla. Tasot ovat vuorovai-
kutuksessa toisiinsa ja edellyttävät itsearviointin systemaattista organisointia. Oppilaiden näkökulma pyritään tuomaan esiin haastattelujen kautta. Itsearviointin tuloksia käytetään lähinnä koulussa ja kunnassa nykytilanteen tarkkailuun sekä sen kehittämiseen.

Yhteenveto ja laadunhallintamallien analysointia

Euroopassa ei ole yhtenäistä koulutuksen sääntelyn periaatetta, vaan jokaisen maan koulutusjärjestelmä on kehittynyt sen omista historiallisista ja kulttuurisista lähtökohdista. Kansainvälinen toiminta on aktivoitunut kouluja ja tuonut niihin lisää kilpailua. Kansainvälinen arviointi on lisännyt kansallisen koulutuksen kehittämistarpeita.

Kansainvälinen yhteistyö on muuttanut myös valtioiden roolia koulutuksen järjestäjänä. Pohjoismaiset hallitukset ovat osoittaneet viime vuosina lisääntyneitä mielenkiintoa järjestelmätason arviointeihin ja niiden uudelleen organisoimisiin. Arviointi ja laadunhallinta ovat tulleet tärkeiksi, sillä niiden avulla voidaan lisätä koulutuksella saavutettavaa kompetenssia. Tästä syystä on kehitetty uusia arviointi- ja laatuja järjestelmiä, jotka mahdollistavat koulutuksen eri tasojen välisen dialogin. Pohjoismaiden koulutuspolitiikat nojaavat tasa-arvoiseen julkiseen koulutusjärjestelmään, jonka tehtävänä on kansan sivistyksellisen, sosiaalisen ja taloudellisen hyvinvoinnin rakentaminen. Kunnilla on merkittävä rooli koulutuksen järjestäjänä. Kunnat kustantavat koulutuksen ja näin ollen päättävät sen toteutumiseen liittyvistä seikoista.

Pohjoismaiden koulutusperinnettä kuvaa varsin pitkä, makсутon ja yhtenäinen peruskoulu, tasa-arvo sekä käsitys koulutuksen keskeisestä merkityksestä hyvinvointiyhteiskunnan toiminnalle. Päävastuu koulutuksesta on valtiolla. Anglosaksisessa koulutusperinteessä päävastuu on yksilöillä, ja yksityinen sektori osallistuu keskeisesti koulutuksen tuottamiseen ja kustantamiseen. Alankomaissa kunnan merkitys koulutoimissa on lisääntymässä.

Kaikissa esimerkkimaissa laadunhallinta mielletään keskeiseksi koulutuspolitiikan osaksi, jota korostetaan koulutuksen arviointi- ja kehittämistyössä. Laadunhallinnasta ovat vastuussa ministeriöt ja niiden alaiset tarkastusvirastot. Laadun kansallinen merkitys on tiedostettu ja siihen panostetaan myös kansainvälisesti. Jokaisen maan laadunhallintajärjestelmä on paikallinen ja sillä pyritään vastaamaan maan omiin tavoitteisiin. Koulutuksen järjestäjät ja koulut tiedostavat roolinsa sekä sisäisen ja ulkoisen laadunhallinnan toteuttamismuodot. Monialaista yhteistyötä tehdään ja toiminnan laadun parantamista korostetaan.

Esimerkkimaiden laadunhallintatavat eroavat toisistaan opetuksen ohjausjärjestelmän ja osittain laadun kehittämiseksi asetettujen tavoitteiden suhteen, mutta niissä on paljon samoja sisältöjä, kuten johtaminen, tulokset, ilmapiiri sekä kodin ja koulun yhteistyö. Tanskan ja Ruotsin laadunhallintajärjestelmissä on paljon yhteneviä piirteitä, esimerkiksi opetussuunnitelmien ohjaava asema sekä paikallishallinnon vahva rooli. Skotlannissa ja Irlannissa yhteistä on monipuolinen, säännöllinen ja tarkka tarkastustoiminta. Näissä maissa voidaan toteuttaa ulkoisia uusinta-arviointeja, jos aiheita on. Tarkastus on vahva toiminnan ohjauskeino, ja arviointitulokset ovat julkisia, kuten myös Alankomaissa ja Ruotsissa. Ruotsissa korostetaan prosessia.

Opetuksen laatuun kiinnitetään huomiota kaikissa maissa. Koulujen itsearviointi on merkittävää Irlannissa, Skotlannissa ja Ruotsissa. Näissä maissa koulujen suorittaman itsearvioinnin ja ulkoisen arvioinnin tuloksia käytetään yhdessä parantamaan koulun laatua. Huoltajat ja oppilaat osallistuvat laadunhallintaan kaikissa käsitellyissä maissa. Alankomaissa osallistuminen on selvimmän säädelyä ja organisoitua.

Valtioiden välinen vertailun näkökulmasta haasteellista on koulutusjärjestelmien eroavaisuudet, jotka tekevät vertailun vaikeaksi tai jopa mahdottomaksi. Vertailuja vaikeuttaa myös tavoitteiden ja menetelmien kulttuurisidonnaisuus. Koulutuksen todellista laatua ei voi kuvata yksittäisillä indikaattoreilla, vaan siihen tarvitaan kokonaisvaltaista laadunhallintaa.